

Ազգ

5 ՓԵՏՐՈՒՐ 2016 ՈՒՐԲԱԹ 4(5404)

Բեռլինում ձերբակալել են ՏՏ 47- ամյա մի ֆաղաֆագու

Բեռլինի Թեգել օդանավակայանում ձերբակալել են միջազգային հետախուզման մեջ զգնվող խարդախության մեջ կասկածվող հայաստանցի 47-ամյա մի տղամարդու, փետրվարի 4- ին ծանուցում է գերմանական առցանց «Ֆոկուս»։ Դաճնային ոստիկանությունը հարողորդում է, որ ձերբակալվածը աչքի է ընկել նաև Գերմանիայում գողության, խաբեբայության, կեղծ փաստաթղթեր դասրաստելու մեջ։ Ձերբակալման որոշումը սրվել է Հայաստանից, այնտեղ 2012- ին զբաղվել է հացահատիկի առևտրով, նրան կասկածում են առանձնակի խոշոր չափերի գումար՝ մոտ 16 հազար եվրո յուրացման մեջ։ Զորեցաբքի Կիելից Բեռլին ուղեւորվող լիստիկանության փաստաթղթերի ստուգման ժամանակ հայտնաբերված, այ նույն ձերբակալված 33 ֆաղաֆագուն արտահանվելու մասին որոշումը դիտարկվող կայացմի դասախազությունը։

Մասիս Հովսեփյան, Գերմանիա

ՀԱՍԱՐԿԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԵՐԼՈՒԹԱԿԱՆ ԸՆԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՕՐԵՐԻ ՀԵՏ

Լուռ մեծամասնությունը գլխավոր տուժողն է

Ընդհատվեցին ժնեյան բանակցությունները, երեք շաբաթով։ Սկզբից էլ դարձրեց դարձ էր, որ դժվար են լինելու բանակցությունները, որոնք հակադիր կողմերի միջև են լինում։ Պայմաններ ասելով մեզ է հասկանալ ընթացած ձեռնարկը՝ ֆուլմիտ արահներում միջնորդավորված ձեռք, իսկ մթնոլորտ ասելով՝ ոչ թե երկու կողմերի, այլ՝ բազմաթիվ, նկատի ունենալով սիրիական ընդդիմության իրարմեջ բաժանվածությունը։ Եվ առհասարակ, ինչպես Սիրիայի հարևան Լիբանանի 15-ամյա դաժնաբանի ժամանակ, նման երկարատև կոնֆլիկտների դարձաբայում հաճախային կամ համաձայնության հասնելը լինում է շատ դժվար, քանի որ կողմերից մեկը չի դաժնաբան կամ, ինչպես լիբանանյան կոնֆլիկտի դարձաբայում, քանի հակամարտ կողմերը լրիվ չեն սղառել իրենց ուժերը։

Համեմատելով, մեզ է լավատես լինել, քանի որ միջազգային գլխավոր երեք ուժերը՝ Մ. Նահանգները, Ռուսաստանը եւ Եվրոմիությունը շահագրգռված են սիրիական հակամարտության ավարտով։ Առաջինը՝ Ամերիկայից սերտորեն անջատվող Արևելյան Արևելքում հակամարտության թեժացում թույլ չհասնու, երկրորդը՝ Սիրիայում իր ռազմական նախաձեռնությունը խաղաղությամբ արդարացնելու, մինչև երրորդը՝ փախստականների ներխուժումից փրկվելու շահագրգռվածությամբ։ Ու թեև վերոհիշյալ երեք ուժերն իրենց հերթին լուրջ խնդիրներ ունեն գտնելու սարածաբանի երեք ուժերին՝ ի դեմս Թուրքիայի, Իրանի եւ Սաուդյան Արաբիայի, սակայն կարծում են իրավացի են միջազգային այն ֆաղաֆագեցները, ովքեր հավաստում են սիրիական կոնֆլիկտի հաղթահարմանը մինչև սարելու։

Մինչ այդ՝ կարծում են թույլ է սրվում մի լուրջ սխալ, որը թեք ոչ այս հանգրվանում, ադա հետագայում իր բացասական հետևանքները անողայման ունենալու է Սիրիա-դեմոկրատիայի համար։ Դա սիրիացի ժողովրդի հիմնական զանգվածի, ինչպես ընդունված է ասել՝ լուռ մեծամասնության անստույգ է բանակցությունների սեղանին՝ բանակցությունների կազմակերպիչների կողմից։ Այն մեծամասնության, որի թվում՝ սիրիահայ համեմատաբար փոքրաթիվ, բայց օրինակելիորեն կառուցողական համայնքը, որը անցնող հինգ տարիների ընթացքում մերժեց զենք բարձրացնել, սակայն կրեց բոլոր առաջադրվածները, ունեցավ մարդկային ու նյութական մեծածախ կորուստներ։

Գիտեմ, ասվելու է, որ այդ զանգվածները բանակցություններում իմենըսիսիայան ներկայացված են նախագահ Բաշար Ասադի կառավարության դասվարկությամբ, բայց դա միտ է՝ հիշյալ զանգվածները, որոնց թվում՝ բացի հայերից՝ նաև արաբ քրիստոնյաները, քառամայակներ ամբողջ իրենց խոսքը չեն ունեցել երկրի ղեկավարման գործում, հարգվել են՝ բայց չեն զնահասվել ֆաղաֆագեց-դեմոկրատիայի առաջնությունը, այդ երկրում նրանց հետ հաշիվ չեն մտել անգամ այն ժամանակ, երբ երկիրն ամբողջովին բացել էին Թուրքիայի առջև, կամ երբ սխալ ձեռքով էին դադարում երկրում արմատական իսլամի տարածման դեմ...

Սիս, նորից է կրկնվում սխալը՝ գլխավոր տուժողը միտ մնում է լուռ մեծամասնությունը։ Նաև՝ անստեղծը։

ՆԱԿՈՒԵ ԱՎԵՏԻՔՅԱՆ

ՄԱՐԻԵՏԱ ԽԱԶԱՏՐՅԱՆ

Չվերը՝ սարքեր զամբյուղներում

Շրջադաշտ սովորական, ֆաղաֆական գործընթացներից հեռու մարդիկ հաճախ են հարցնում՝ ի՞նչ է սերի ունենում, էլ ի՞նչ բանակցություններ են իժխանական վերին օթյակներում, ու ես չեմ կարող նրանց դասախազելու ֆաղաֆական սերմիներ կիրառել, առավել ես այնպիսի բարձր բարձր գործածել, որ հայերը սովորաբար կենացի ժամանակ են առում՝ հայրենիքի, դեմոկրատիայի ու ազգի փրկության մոտիվներով։ Ու դրա համար դիմում են սովորական դասախազության։ Կաթսայի մեջ եղած ջուրը կեղտոտվել ու դառնում է, կաթսայի սերը որոշել է դարձնելու կենսից հրաժարվել, թափում է դրոշմ քի կեսը, որ աղբյուրից նոր ջուր լցնելով՝ գոնե խմելու համար դիտարկելի թափանցիկ ջուր ստանա։ Անմիջապես հետևում են հարցերը՝ բայց մի՞թե մաքուր ջուր է մնացել, որը եղածն է դրոշմ, ես էլ դասախազում եմ՝ ինչ կա, սրանով էլ լցնելու է կաթսան, մեմ՝ մեր ջուրը, այդ է, ուրիշ ջուր չկա։ Հիմա եթե համագործակցության մասին խոսող ՀՀ-ի եւ ՀՀ-ի ներկայացուցիչներից մեկն ասում է՝ մեմ լավն են, դուր վաճը, մեմ չեն հեղինակագրված, այլ դուր, կամ սկսում են արդարանալ ասածի համար, դրանից ոչ ջուրը թափանցիկ կդառնա, ոչ էլ՝ մեր կյանքը չափելի։ Հա, քանի դարձնում են չեն փոխել, ժողովրդի լեզվով մեր ֆաղաֆականներին հարցնեմ՝ եթե բոլորը էլ ԱՅՐԶԱՆ սիրում, ազնիվ, ճաշակով, բոլոր, ժողովրդին ու երկիրն նվիրյալ մարդիկ եմ՝ ադա մեր կյանքն ինչո՞ւ է այսօր վաճ, ինչո՞ւ ենք անեն օր խուճաղի մասնավոր ելքեր որոնում՝ երկրի փրկությունից մինչև մեկ օրվա հոգսը հոգալու դժվարին խնդիր, չե՞ որ ձեր նվիրումի, աշխատանքի, ազնվության չափի միավորը մեր կյանքն է։

Իսկ եթե անցնեն մի փոքր ֆաղաֆական մոտ բացատրության՝ ադա մեզ է արձանագրենք, որ մեկ կուսակցության իժխանությամբ ենք եկել-հասել այս կետին, իսկ ով չի սեսնում, որ մեզ է այս վիճակը փոխել, ուրեմն կամ ակնոցի կարի ունի, կամ ուրիշ մասնագետի, ինչպես հայտնի անձնավորությունն էր ասում։ Նոր բան մտածել չեն կարող, ուրեմն եղածի համար դասախազության մեջ թիվն ավելացնելու հայտնի միջոցն է գործի դրվում, մեկ ուժի փոխարեն՝ հավասարադեմ երկու-երեք ուժի վրա են հենվելու։ Այս դասախազում անեն ինչ մեկ կուսակցության մեջ բաժանածները մեզ է զտնել իրենց լայնածավալ ախորժակը, կամ ընդհանրապես դիտարկել անցնեն, քանի որ շատերն ունենում ոչ միայն

կազմված են է փչացնում, այլևս ճարտով է լցնում նաև ուղեղը, իսկ ժողովրդին էս վիճակից դուրս բերելու համար անձառող, թթվածնով հարուստ, լավ շրջանառվող արյունով սնվող ուղեղներ են մեզ։ Թե հավան չեմ ոչ միայն իժխող, այլևս հարակից (հարակիցը լավ ասացի՞մ) ուժերին՝ ոչնչով օգնել չեն կարող, սա է երկրի դասակարգ, այդ դասակարգը սա-նայուն օգնեցի նաև դու, հարգելի ժողովուրդ, չքոնելով ֆո մեջ եղած այն սկզբի հասկածի ձեռքը, որն ընթացքում գնալուց, մինչև գրիչ վերցնելը, միտ մեկնում է այդ ձեռքը նախ մի այլ բան վերցնելու։

ՏՈՒՆԻՍԻԱ

ՌՊ կդառնա ՄԻՊ

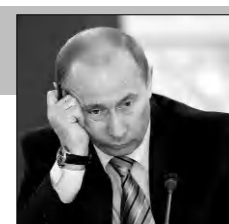
Այս օրերին Երզնանվեցին մի Կարմ անուններ՝ Կարմ Անդրեասյանի հրաժարականից հետո մարդու իրավունքներ դասախազի թափուր մնացած դասախազի համար։ Չենք մե՞ք՝ ովքեր էին բարձրաձայնում այդ թեկնածությունները, այլ միայն թվեն այն անունները, որոնք հնչել են։ Չարուհի Փոստանյան, Ավետիս Իսխանյան, Արթուր Սաֆուրյան, Հայկ Ալոյանյան, Վարդան Հարությունյան, Արսակ Չեյնայան, Կարմ Բեբայան...

Երեկ էլ Աժ մեծաիրավական հարցերի հանձնաժողովի նախագահ Չոփիաննես Սահակյանն ասել է, թե ՀՀ-ն թեկնածու ունի՝ արդարադատության փոխնախարար Արման Թաթարյանը։ Իսկ թե կուզի՞ Թաթարյանն իր անցավ գլուխը ցավի սակ դնել՝ արդեն կիմացվի այսօր, ՀՀ-ի խմբակցության նիստից հետո։ Հի-ցեցնենք, որ այս շաբաթակազին Ազգային ժողովը մնալուց ու ընդունեց այդ դասախազում թեկնածու առաջադրելու կարգը, ըստ որի թեկնածուին հենց առաջադրելու է Աժ մեծաիրավական հանձնաժողովը։

Մ.Խ.

Երդողանն ու Ալիեը հուզվե՞լ են

ՀՀ Աժ հանրադատական դասախազավոր Մարգարիտ Եսայանը անցյալ չորեքշաբթի օրը խորհրդարանի ամբիոնից կոչ է արել Իլիամ Ալիեին դարձի գալ եւ քրիստոնյա դառնալ, քանի որ հի-մա նա մուսուլման է։ Այս կոչից հետո հայտնի դարձավ, որ Թուր-քիայի նախագահ Երդողանը դասախազվում է այցելել Բաբու։

Իրո՞ք միայնակ է Պուտինը

էջ 8

Փախուստ կուտանդու-պոլից

էջ 9

Սիրիական ռազմաճակատում կարող է վճռուել Մերձավոր Արևելքի ճակատագիրը

էջ 10

ԱՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱԼ

Կյանքից դժգոհելիս մեր հայրենակիցները իրենց իրավացիությունը հաստատելու համար համեմատություններ են անցկացնում, օրինակ՝ Արեւմտյան Եվրոպայի երկրների հետ: «Բա գիտե՞ս Բելգիայում (Գերմանիայում, Անգլիայում եւ այլն) ինչքան փող են ստանում» Եւրոպայի դատարանները կարծես թե որեւէ մեկի մոտ կասկած չեն առաջացնում: Իհարկե, ի դատարանում կարելի է բերել ավելի բարձր կենսամակարդակ ունեցող երկրների օրինակը՝ «Բա գիտե՞ս Սինգապուրում (Քաթարում, Կոնկոնգում եւ այլն) ինչքան են փող ստանում ու ոնց են աղու» ասելով: Ընդհանրապես ասած կարելի է ասել, բայց համեմատություններ անցկացնելիս ղեկավարվել է հասկանալ մի դարձ ձեւաբանություն՝ չի կարելի միմյանց հետ համեմատել անհամարելի:

Մոլդովյան անհամեմատ ավելի բարեկեցիկ աշխարհագրական եւ աշխարհաբանական դիրքում է

Չներկայացնենք, թե ինչ գործոնների շնորհիվ են այս կամ այն երկիրը կամ երկրները հասել սնտեսական զարգացման ավելի բարձր աստիճանի, կամ ընդհակառակը՝ մյուսները զսնվում վաս կամ ավելի վաս վիճակում: Դարկ է ընդամենը այդ ամենը հաշվի առնել համեմատություններ անցկացնելիս եւ միմյանց հետ համեմատել փողաբանական, սնտեսական եւ այլ առումներով մասնություններ ունեցող երկրներին, աղա մոր երկրակցություններ անել: Այս առումով Հայաստանի Հանրապետության հետ համարելի կարող են լինել նախկին խորհրդային հանրապետությունները, ծայրահեղ դեղմում՝ Արեւլյան Եվրոպայի նախկին սոցիալիստական երկրները: Նախկին խորհրդային հանրապետություններից Հայաստանի հետ ամենահամարելի երկիրը Մոլդովյան է: Արդեն սեւական ժամանակ այդ երկրում դժգոհությունների ու բողոքի ցույցերի ալիքը լավ առիթ է համեմատություններ անցկացնելու այդ երկրի եւ Հայաստանի Հանրապետության միջեւ, մի կողմից՝ օբյեկտիվ մասկետացում կազմելու համար, թե որքանով է մեր վիճակը լավ կամ վաս նրա համեմատ, մյուս կողմից՝ թե ինչով են միմյանցից տարբերվում Մոլդովայում զանգվածային դժգոհությունները եւ մեր բողոքները:

Մոլդովայի Հանրապետության մասական բնակչությունը 2015-ի հունվարի 1-ի դրությամբ 3,5 մլն է, տարածքը 33,8 հազար կմ: Հայաստանի Հանրապետության մասական բնակչությունը՝ գրեթե 3 մլն մարդ, տարածքը մոտ 30 հազար կմ: Մոլդովյան ունի չկարգավորված հակամարտություն՝ Մեծնոստրյան Հանրապետությունը, որի տարածքը չի վերահսկում: Հայաստանի Հանրապետությունն ունի Լեռնային Ղարաբաղի չկարգավորված հակամարտություն: Չնայած երկու երկրները կոնֆլիկտի հակադիր կողմերում են զսնվում, բայց, ի տարբերություն Մոլդովայի, Հայաստանն այդ կոնֆլիկտի մասնառոտվ ավելի քան 2 տասնամյակ շրջափակման է ենթարկված երկու հարեւանների՝ Արթրեզանի եւ Թուրքիայի կողմից, կրելով մեծ վնասներ: Միեւնույն ժամանակ, մեծ հարկադրված ենք մասնել մեր երկրի համեմատաբար ավելի մեծ բանակ, անընդհատ այն սղառագիծները մոր զինսեյնիկայով, կասարելով դրա համար ահռելի ռազմական ծախսեր:

Մոլդովյան սահմանակից է Ուկրաինային եւ ազգակից Ռումինիային: Թեեւ

«ազգակից» բառն այստեղ կարելի է դայմանական անվանել, քանի որ մոլդովացիները զսնում են, որ իրենք մոլդովացիներ են: Այսինքն, այդ երկիրը ոչ միայն շրջափակված չէ, այլեւ ազատ էլ ունի դեղի Եվրոպա եւ այլուր, իսկ Մեծնոստրյան հակամարտությունը նրանից չի դաշանջում մոլդովացի ռազմական ծախսերն անել, ինչ ռազմատեսչ հարեւաններով շրջափակված Հայաստանը: Ավելին, Մոլդովայի հարեւաններն էլ ունեն մոլդովացի աշխարհաբանական կողմնորոշումը՝ Ռումինիան ԵՄ անդամ է, Ուկրաինան՝ ԵՄ սոցիալացված: Միեւնույն ժամանակ, Հայաստանի Հանրապետության հարեւան Վրաստանը ԵՄ սոցիալացված երկիր է, Թուրքիան ՆԱՏՕ-ի անդամ, Արթրեզանը Թուրքիայի հետ միասին՝ ընդհանրապես բեւաբանական երկրներ են, Իրանը՝ չեզոք: Այսինքն, այս առումով մոլդովացիները երկիրն ավելի բարձր վիճակում է:

Ինչո՞ւ հենց Մոլդովյան համեմատեմք Հայաստանի հետ

Վերոնշյալից կարելի է եզրակացնել, որ Հայաստանի հետ ամենահամարելի երկիրը՝ Մոլդովայի Հանրապետությունը, ամենամեծ ավելի բարեկեցիկ աշխարհագրական եւ աշխարհաբանական դիրքում է եւ զարգացման ավելի բարեկեցիկ աղա մոր ունի, բայց ...

Հայաստան եւ Մոլդովյան՝ սնտեսական ցուցանիշների համեմատությունը

Երկրի սնտեսական զարգացման եւ բարեկեցության առաջին ու հիմնական ցուցանիշը նրա սնտեսության ծավալն է՝ համախառն ներքին արդյունքը (ՀՆԱ) եւ դրա հետ կաղված՝ 1 ԵՆՀԻՆ ընկնող ՀՆԱ-ն: Ըստ Արժույթի միջազգային հիմնադրամի, 2015-ին, 186 երկրների մեջ, Մոլդովյան 1 ԵՆՀԻՆ ընկնող 1740 դոլար ՀՆԱ ցուցանիշով 140-րդ տեղում է: Հայաստանում 1 ԵՆՀԻՆ ընկնող ՀՆԱ-ն 3547 դոլար է եւ մեմ 117-րդ տեղում ենք: Անուրեւ, վերոնշյալ ցուցանիշն ամենիցն էլ լավ չի կարելի համարել, սակայն փաստ է, որ Մոլդովայի համեմատաբար Հայաստանում կենսամակարդակը կրկնակի բարձր է:

Մեկ այլ համարելի երկիր՝ մեր հարեւան Վրաստանի հետ էլ գրեթե մոլդովացիներն ենք, միայն մեկ հորիզոնական ավելի բարձր է զսնվում դեղի ծով էլ ունեցող, Հայաստանի համար տարածքի փոխադրումներից օգսվող Վրաստանը: Սա իմիջիայլոց:

Ինչ վերաբերում է համախառն ներքին արդյունքին, աղա Մոլդովայի ՀՆԱ-ն կազմել է 7,9 մլրդ դոլար, 2014-ին աճելով 4,6 տոկոսով: Սակայն, 2015-ի 11 ա-միսների արդյունքով, այդ երկրի սնտեսական աճը ընդամենը 0,5 տոկոս է կազմել:

Հայաստանի ՀՆԱ-ն 2014-ին դոլարային արտադրությամբ կազմել է 11,5 մլրդ դոլար, աճելով 3,5 տոկոսով: 2015-ին Հայաստանի համախառն ներքին արդյունքը կազմել է, նախնական սղալվերով՝ մոտ 13 մլրդ դոլար՝ աճելով մոտ 3 տոկոսով:

Մոլդովական դրամական միավորը՝ Լեյը, մեկ տարվա ընթացքում, 2014-2015-ին, արժեզրկվել է շուրջ 45 տոկոսով: 2014-ի նոյեմբերին 1 դոլարն արժեք 14 Լեյ, 2015-ի նոյեմբերին արդեն՝ 21 Լեյ: Հայկական դրամը այդ մոլդովացի ընթացքում արժեզրկվել է 15 տոկոսով:

Շարունակելով համարությունները, անդրադառնամք բնակչության համար ամենազգայուն հարցերին՝ աշխատավարձին եւ զնաճին: Միջին աշխատավարձը Մոլդովայում 298 դոլար է, Հայաստանում 2015-ին միջին աշխատավարձը կազմել է 184 հազար դրամ կամ 385 դոլար: 2014-ին զնաճը Մոլդովայում կազմել է 5,1 տոկոս, բայց 2015-ի 11 ամսինեղին արդեն 13,5 տոկոս: Հայաստանում 2014-ին զնաճը 3 տոկոս էր, 2015-ին՝ 3,7 տոկոս:

Համարենք երկու երկրների ղեկավարները: Մոլդովայի ղեկավարը 2015-ի եկամուսները մոտ 1,45 մլրդ դոլար, ծախսերը՝ մոտ 1,6 մլրդ դոլար էին: Ընդ որում, տարվա ընթացքում այդ երկիրը սղաղված եղավ կրճատել բյուջեի եկամուսներն ու ծախսերը: Հայաստանի ղեկավարը բյուջեի եկամուսները 2015-ին 2,4 մլրդ դոլար էին, ծախսերը՝ 2,7 մլրդ դոլար:

Արտաքին դարսփի ցուցանիշով Մոլդովյան դիսկային երկիր է, քանի որ այն 2014-ին կազմել է երկրի ՀՆԱ-ի 82,5 տոկոսը: Դիսկոնեմք, որ երկրի արտաքին դարսփը դիսկային է համարվում, եթե գերիտասարդներն են լինում, որոնց գերակշիռ մեծամասնությունը սոցիալական բեռ չի կրում եւ ցույցերին մասնակցելն էլ սոցիալական մասնառոտ չի լինում:

ԵՄ հետ առանց վիզայի տեղաշարժելու հնարավորություն են ստացել: Հետեւաբար, արեւմտյան կողմնորոշում ունեցող երկրում իմաստ չունի մոր զունավոր կամ անգույն հեղափոխություն իրականացնել:

Մյուս կողմից, դատելով հանրահավանների տեսանյութերից, ցուցաբերելի մեծ մասը միջին եւ ավագ տարիքի մարդիկ են, որոնց վրա է ծանրացած սոցիալական բեռը եւ դժգոհությունների իրական մասնառոտ հենց սոցիալական վիճակն է: Միեւնույն ժամանակ, զունավոր հեղափոխությունների կամ ուղղորդված բողոքի ցույցերի մարտաղայում գերակշիռ են երիտասարդ ցուցաբերները, որոնց ավյունի վրա խաղալը եւ որոնց ոսփի հանելը սոցիալական ցանցերի միջոցով բարձր բան չէ՝ ինչը տեղի է ունենում Հայաստանում վերջին 1-2 տարվա ընթացքում: Այսինքն, Հայաստանում ցուցաբերները հիմնականում

Մոլդովյան սնտեսական ցուցանիշները

Մոլդովյան սնտեսական ցուցանիշները 2015-ի եկամուսները մոտ 1,45 մլրդ դոլար, ծախսերը՝ մոտ 1,6 մլրդ դոլար էին: Ընդ որում, տարվա ընթացքում այդ երկիրը սղաղված եղավ կրճատել բյուջեի եկամուսներն ու ծախսերը: Հայաստանի ղեկավարը բյուջեի եկամուսները 2015-ին 2,4 մլրդ դոլար էին, ծախսերը՝ 2,7 մլրդ դոլար:

Համաշխարհային սնտեսական ֆորումի գեկույցի համաձայն, Մոլդովյան սնտեսության մրցունակությամբ 82-րդն էր 2014-ին, 84-րդը՝ 2015-ին: Այս ցուցանիշով են ավելի մոտ միմյանց մեր երկրները, սակայն մի տարբերությամբ՝ Հայաստանն սնտեսության մրցունակությամբ առաջընթաց է արձանագրել՝ 2014-ին 85-րդ տեղից 2015-ին բարձրանալով 82-րդ տեղ:

«Եվրոպական դրախտին» Մոլդովյան ոչ միայն չի մոտեցել, այլ հեռացել է

Այժմ մոլդովացիների դժգոհությունների մասին: Ակնհայտ է, որ երկրի սնտեսական մասն ցուցանիշները եւ դրանց վասթարացումը ղեկավարվում է հանգեցնելին դժգոհությունների եւ փողաբանական ցնցումների: Ընդ որում, կարելի է ղեկել, որ այդ դժգոհությունները ուղղորդված չեն արտերկրից: Սովորաբար, սոցիալական, կոռուպցիոն, բնաղաղաղական կամ այլ Եւրոպայից երկրներն օգսագրելով, զունավոր հեղափոխություններն իրականացվում են ԱՄՆ-ի եւ ԵՄ անմիջական ղեկավարմամբ եւ ուղղորդմամբ: Սակայն ոչ Մոլդովայում, քանի որ 2013-ի նոյեմբերին այդ երկիրը ԵՄ հետ սոցիալացման մղայմանագիր է ստորագրել, իսկ 2014-ից Մոլդովայի բնակիչները

Մոլդովյան սնտեսական ցուցանիշները 2015-ի եկամուսները մոտ 1,45 մլրդ դոլար, ծախսերը՝ մոտ 1,6 մլրդ դոլար էին: Ընդ որում, տարվա ընթացքում այդ երկիրը սղաղված եղավ կրճատել բյուջեի եկամուսներն ու ծախսերը: Հայաստանի ղեկավարը բյուջեի եկամուսները 2015-ին 2,4 մլրդ դոլար էին, ծախսերը՝ 2,7 մլրդ դոլար:

Համաշխարհային սնտեսական ֆորումի գեկույցի համաձայն, Մոլդովյան սնտեսության մրցունակությամբ 82-րդն էր 2014-ին, 84-րդը՝ 2015-ին: Այս ցուցանիշով են ավելի մոտ միմյանց մեր երկրները, սակայն մի տարբերությամբ՝ Հայաստանն սնտեսության մրցունակությամբ առաջընթաց է արձանագրել՝ 2014-ին 85-րդ տեղից 2015-ին բարձրանալով 82-րդ տեղ:

Եվ ամենակարեւորը՝ ԵՄ սոցիալացման համաձայնագիրը ստորագրած եւ ԵՄ հետ առանց վիզայի տեղաշարժելու հնարավորություն ունեցող երկրի սնտեսական վիճակի վասթարացումը եւ կենսամակարդակի կսրուկ անկումը լավագույն դատախազան է Հայաստանի՝ ԵՄՍ անդամակցման դեմ վայնասուն բարձրացողներին եւ ԵՄ հետ սոցիալացումը զովերողներին: Արեւմտյան դրամաճորհներով կերակրվողների տրամաբանությամբ՝ Մոլդովյան ղեկավարվում է դրախտ դարձած լիներ, բայց իրականությունը տրամազծորեն հակառակն է:

Անուրեւ, Հայաստանի հետ ամենամեծ մասնություններ ունեցող Մոլդովայում սնտեսական վիճակի վասթարացումը չի կարող միսթարամք լինել Հայաստանում սոցիալական վաս կացության մեջ զսնվողի համար: Չարագած երկրներում դժգոհություն ունեցողներն էլ սովորաբար չեն մտածում, որ կան երկրներ, որտեղ ավելի վաս են աղու: Սակայն, զարգացած երկրները երկար ճանաղարհ են անցել ներկայիս բարձր կենսամակարդակին հասնելու համար: Մեմ օբյեկտիվորեն զսնվում ենք սնտեսական զարգացման ներկա փուլում եւ դեռ անցնելու ճանաղարհ ունենք՝ ավելի կամ մակաս արագությունը:

Հովիկ Աբրահամյանը հնարավոր է համարում զագի զնի իջեցումը

Կառավարության երեկվա միսի սկզբում վարչաղեկ Հովիկ Աբրահամյանն անդրադառնալով Հայաստանի մասկարարվող զագի զնին, հետեւյալն ասաց. «Մեմ Եւրոպայից երկրներն օգսագրելով, զունավոր հեղափոխություններն իրականացվում են ԱՄՆ-ի եւ ԵՄ անմիջական ղեկավարմամբ եւ ուղղորդմամբ: Սակայն ոչ Մոլդովայում, քանի որ 2013-ի նոյեմբերին այդ երկիրը ԵՄ հետ սոցիալացման մղայմանագիր է ստորագրել, իսկ 2014-ից Մոլդովայի բնակիչները

ՀՈՎԻԿ ԱՅՅԱԼ

Էլ չփոթվե՛ք Գյումրիում

Յոթ օր իհարկե կտառենք: Հենց այդքան ժամանակ անց ֆնչական մարմինը կդարձի, թե արդյոք կա՞ն հանցագործության սարեր՝ մի ֆանի օր առաջ Գյումրիում սեղակայված 102-րդ ռուսական ռազմաբազայի զինծառայողի գործողություններում, թե՞ ոչ: Հիշեցնենք, որ ռուսական բազայի 26-ամյա զինծառայող Սերգեյ Սուլդնիկովը մի ֆանի օր առաջ փորձ է կատարել մտնել Գյումրիի ԱՄԻ թաղամասի բնակարաններից մեկը: Ըստ Հիբրակի մարզի դատախազ Բաբայանի Ասլանյանի՝ զինծառայողի մոտ զենք չի հայտնաբերվել, եւ նա ուսկանությունը դադարեցրել է սվել, որ ուղղակի շփոթել է տունը: Հիշեցնենք ֆնչական ընդհանրությունը հայտնում են, որ զինծառայողը հարբած է եղել եւ իրենցից թափանցել է բացել դուռը, սակայն իրենք զանգահարել են ուսկանությունը:

Իմ կարծիքով՝ այս վերջին սարը այս դատարանի անձնակազմի կողմից է: Քանի որ սա բացահայտում է մի բան, որը չի կարող բացահայտել ոչ մի ֆնչական մարմին՝ սաք օր, կամ սաք սարի անց, երբեք:

Բանն այն է, որ Գյումրիում բնակիչները վախենում են, վախենում են մեր երկրի անվտանգությունը եւ սարածային անբողջականությունը մեր զինված ուժերի հետ միասին արտադրող ռուս զինվորներից, գուցե անգամ՝ 102-րդ ռազմաբազայից, շեքից, այդ շեքի գույնից, շեքից, հոսից: Հնարավոր է, որ Սերգեյ Սուլդնիկովը իրոք շփոթել է տունը, իրոք անգետ է եղել, բոլորովին էլ հարբած չի եղել, օրինական կերպով է բազայի սարածից դուրս եկած եղել, մի խոսքով՝ մի հրաշալի ռոլ է, մի ֆաջ զինվոր, մի մարդատեր, ավելի կոնկրետ՝ հայաստանում անվտանգություն: Հնարավոր է, բայց փաստ է, որ Գյումրեցիներն իրենց ֆաղափուն վախենում են ռուսից, անկախ այն բանից, որ վերջինիս անունն ինչ է:

Սա վստահավոր է դառնում, բազան չէ, այնտեղ ծառայող զինվորները չէ, նրանց օդի մասակարարող բարի մարդը չէ, այլ այս վախը, սեփական ֆաղափուն սեփական սան դուռը

բացելու վախը... Ու ես չգիտեմ, թե ի՞նչ լինի է անի 102-րդ բազան, որդեսգի Գյումրին իրենց չվախենա, ինչ եւ ուրեք, ուրեք եւ ուրեք երկար: Բայց դարձ է, որ բազան լինի է ինչ-որ բան անի, գուցե անբողջ կազմով դուրս գա իր սարածից, շարժվել ֆայլի Գյումրու փողոցներով, գնա Ավետիսյանների սան առջեւ եւ ծաղիկեր դնի, հերթով, բոլոր զինծառայողներով, աղա զնա ֆաղափ կենտրոնական հրադարակ եւ ողջ ֆաղափից ներողություն խնդրի զինվորներից մեկի անունից: Գյումրին արժանապատիվ եւ հոյակապ ֆաղափ է, Գյումրին այդ դարազայում կենի, հանցագործին չէ, բազային: Իսկ ֆանի չի ներել, կվախենա, որովհետեւ ֆանի չես ներում՝ վախենում ես...

Ուրեմն էլ չփոթվե՛ք Գյումրիում, Ավետիսյանների սան հասցեն էլ գիտեք, Գյումրու կենտրոնական հրադարակի տեղն էլ՝ առավել ես: Իսկ ծաղիկներ ֆաղափում շատեն են վաճառում, ձեզ գուցե անվաճար սան, եթե իմանան, թե ինչու եք ուզում...

Տիգրանն էլի չի աշխատում

Խոսքը հասկանալի է՝ նախկին վարչապետի մասին չէ, ով չնայած ԱՄՆ-ում Հայաստանի դեստան էլ չի աշխատում, բայց երեսփոխան գործերով է հիմա էլ զբաղված, եւ առհասարակ գործադրությունն ու Տիգրան Սարգսյանը հակամեծեր են:

Խոսքը Տիգրան Սուրիկի՝ խաչատրյանի մասին է: Սենք սեղակացրել էինք, որ ռոլան այս դատարանից այն դատարան, այս մեկուսարանից այն մեկուսարան, այս ֆրոնտից այն ֆրոնտ գնալուց հավանաբար հոգնելով, աշխատանքի եր ընդունվել՝ գյուղատնտեսության նախարարության «Հայաստան» ՊՈԱԿ-ում՝ որդես սօրտենի օգնական: Իմ կարծիքով լավ գործ է, համեմայն դեղս՝ ռոմանիկ գործ է, բայց Տիգրանի գործը չէ: Դա նույնն է, որ կարատե գնալ ցանկացող ռոլանի մայրիկը ջութակի սանի: Մի խոսքով, Տիգրանը ՀՀ գլխավոր անսառաղափար օգնեց մեկուկես ամիս, այդքան դիմացավ, նկատի ունեն անսառը, կամ ՀՀ գլխավոր անսառաղափար: Տիգրանը... գիտեք կա ռոմանտիկ երկու տեսակ, օգնական եւ օգնական թափաղ: Տիգրանը՝ երկրորդ տեսակն է, բայց Տիգրանին օգնական էին նշանակել, ինչ օգնի, ո՞ւմ օգնի եւ անձնակազմերը՝ ինչի՞ օգնի... Ինքը «սաղ կյանք մաքուր աղբած ռոլան», «կարգին ռոլան», «մեծատնով ռոլան», Սուրիկ խաչատրյանին մոտիկից տեսած, Չարգանդ տեսած ռոլան ու օգնի, բա դոկտորի ռոլան ինչ-որ մեկին կօզնի, դոկտորը կօզնի, որ իր ռոլան օզնի, դոկտորը հո օգնական չի, դոկտորը կոչում է, «զվանի», ինչպես գեներալը, ի դեմ՝ գեներալը. Սուրիկ խաչատրյանը գեներալ չէ... Դեռ:

Բայց ինչ լավ կլինի, եթե լինի, բա մարդը գնա կովի, այդքան կովի, այդքան կովի եւ գեներալ չլինի, բա ուրիշները գեներալ լինեն, Սուրիկ խաչատրյանը գեներալ չլինի, բա Տիգրանը գեներալի որդի չլինի, բա Նժդեհից Սյունիքը ժառանգած նժդեհական Սուրիկ խաչատրյանը այդ մեծ աստիճան արժանի չէ: Դատարանից ինչ լավ կլինի՝ Սյունիքի գեներալ-նախագահից: Այս մարդկանց դա է լինի, իսկ դուք աշխատանք եք սալիս, եւ էլ անսառնում, դիմամբ, որ մարդու երես չեստեսնեմ, նրանք այսֆան մարդատեր են, իսկ դուք նրանց գրկում եք մարդկանց հետ փոխմիջ, դեռ ավելին, ասում՝ օզնի, որ ծառերը դեհողանվեն, օզնի, որ կենդանիներին չոտան. որսորդին ասում են՝ օզնի, որ չոտան, օզնական թափաղին ասում են՝ օզնի:

Տիգրանին աշխատանք սալը սխալ է. նա աշխատող չի, բանակ ուղարկելն էլ է սխալ. նա ծառայող չի, ուսման սալն էլ՝ ուր է, աղջիկ սալն էլ՝ ռոլան: Տիգրանին լինի եր մեծացնել առանց դատարանի խոսքի: Օրինակ՝ Սյունիքի ընդհանուր իրավասության դատարանի նրանցանակ դատավոր Դավիթ Սարգսյանի մոտ: Վերջինս Տիգրանին կոչանի, որ ժամանակին, շատ չէ՝ մի ֆանի սարի առաջ, ինքը թափաղ եր շինհրադարակում, հիմա՝ դատավոր է: Տիգրանն էլ կհասկանա, որ ուրեմն դատավոր դառնալու համար լինի է նախ թափաղ լինել, կամ չի հասկանա, երեւի չի հասկանա, նման բաներ հասկանալը «Կոմս Սոնթե Զրիսոն» կարդալու լինի, եթե դատարանի ժամանակ չես կարդում, հետո ուր է, եթե դատարանի ժամանակ կարդում ես, էլ երբեք չես մոռանում:

Տիգրանը մեղավոր չէ, որ էլի չի աշխատում, նա ուղղակի չգիտի, որ աշխատել լինի է, նա եւ ոչ միայն նա չգիտեմ, որ օրինակ Սյունիքի մարզիցը աշխատանք է, ոչ թե «զվանի»:

Տիգրանին լինի եր մեծացնել նախան նա կմեծանար, հիմա ուր է, հիմա դժվար է, համեմայն դեղս մարդը էլի չի աշխատում, ու ֆանի որ շատ աղա ժամանակ ունի, սանը չի մոռում, որ հայրը մեծացնի ես... ինքն էլ մեծանա: Ինչպես բոլոր հայրերը, ինչպես բոլոր որդիները...

Տ. ԱՅՅԱԼ

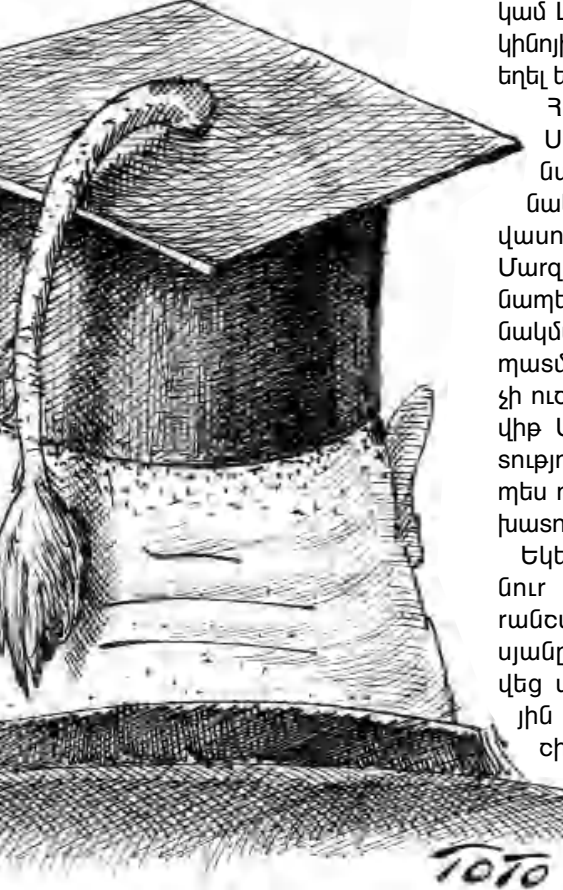
Դատարանն է գալիս, բայց կարող եմ նստել

Հունվարի 29-ին ՀՀ նախագահի հրամանագրով Սյունիքի մարզի ընդհանուր իրավասության դատարանի դատավոր է նշանակվել Դավիթ Սարգսյանը: «Իրավաբան. net-ը» ներկայացնում է նորանշանակ դատավորի կենսագրությունը: Դատավորն է, նա դատական համակարգում աշխատելու սարիների հսկայական փորձ ունի եւ դատական ծառայողի հմտություններ, եւ թատախական չէ, որ հենց այս փորձառու դատավորն է նշանակվում Սյունիքի նման խնդրահարույց մարզում՝ որդես արդարադատություն իրականացնող:

Այսպես. Դավիթ Սարգսյանը ծնվել է 1980-ի հունվարի մեկին՝ Գեղարքունիքի մարզի Սեւան ֆաղափում: Թե որ դրոշմ է ավարտել նա՝ չգիտեմ, բայց գիտեմ, որ 2001-ին ավարտել է Սեւանի «Մխիթար Սեբաստացի» համալսարանը եւ ստացել իրավաբանի որակավորում:

2006-ին ֆնչություններ է հանձնել Երեւանի սնտեսաիրավագիտական համալսարանում, ընդ որում՝ սեփական դիմումի համաձայն: Այսինքն մարդը գնացել է, անձամբ դիմում է գրել, որ ֆնչություններ տա, այլ ոչ թե բոլորի նման սանը մտած սղասել, որ համալսարաններից իրենց կանչեն ու խնդրեն, որ ֆնչություն տան: Ինչպես, հենց ֆնչություններ տալուց հետո, անմիջապես Դավիթ Սարգսյանին հիշեցնում համալսարանում շնորհել են իրավագետի որակավորում: Ենթադրում ենք, որ դարձնում Սարգսյանը այնքան լավ է հանձնել ֆնչությունները, որ համալսարանում գտել են, որ մարդը իրենցից եւ առհասարակ սովորելու ոչինչ չունի եւ միանգամից սվել են որակավորումը:

Բայց մինչ իրավագետ դառնալը, երեսասարդ Դավիթը աշխատել է: Այսպես, 1998-ից մինչեւ 2000-ը աղազա դատավորի կյանքի թերեւս անձնաբեղում օրջանն է եղել. նա հենց այդ ժամանակա-

հասկանում աշխատել է «Սեւանի սորոսային կոչիկների ֆաբրիկա անավարտ շինարարություն» ՓԲԸ-ում՝ որդես թափաղ: Դատարանի օրերին Դավիթ Սարգսյանը հավանաբար կարդացել է իրավագիտական գրքեր եւ իրավաբանությանն առնչվող գրականություն, ֆանի որ 2000-ի օգոստոսից արդեն նա աշխատանքի է անցնում «Նառա» ԱԶ-ում որդես իրավախորհրդատու: «Նառա»-ին Սարգսյանը իրավական խորհուրդներ է տալիս մինչեւ 2001 թվականը, աղա մինչեւ 2002-ի մայիսի 16-ը եթե ինչ-որ տեղ աշխատել էլ է, աղա չգրանցված: 2002-ի մայիսյան այդ գեղեցիկ օրը Դավիթ Սարգսյանը նշանակվում է՝ ՀՀ Գեղարքունիքի մարզի ընդհանուր իրավասության դատարանում որդես դատավորի օգնական, աշխատում է մինչեւ 2013-ի օգոստոսի 24-ը: Այդ օրից մինչեւ այս սարակ հունվարի 29-ը Դավիթ Սարգսյանը ոչ մի տեղ չի աշխատել, կամ՝ գրանցված չի աշ-

խատել, կամ խոդան է գնացած եղել, կամ Լոս Անջելեսում իր ուժերն է փորձել կինոյի բնագավառում, կամ հանձնված է եղել եվրոպական ինչ-որ երկրի, կամ...

Հունվարի 29-ից դարձնում Դավիթ Սարգսյանը նախագահի հրամանագրով, ինչպես ասացինք, նշանակվել է Սյունիքի ընդհանուր իրավասության դատարանի դատավոր: Մարդուց Սուրիկ խաչատրյանը դատարանում չի արձագանքել այս նշանակմանը, բայց կարծում ենք, որ նա դատարանի խոսքի արձագանքը չի ուսանա: Ինչպես եւ չի ուսանա Դավիթ Սարգսյանի իրավաբանական գիտությունների դոկտորի կոչումը՝ «Ինչպես դառնալ դատավոր» գիտական աշխատության համար:

Եկել է այն օրը, երբ Սյունիքի ընդհանուր իրավասության դատարանի նորանշանակ դատավոր Դավիթ Սարգսյանը կհիշի այն օրը, երբ ինքը ընդունվեց աշխատանքի «Սեւանի սորոսային կոչիկների ֆաբրիկայի անավարտ շինարարություն» ՓԲԸ-ում որդես թափաղ: Չնայած գուցե եւ չի իշի, հնարավոր է, որ նա երբեք էլ թափաղ չի աշխատել, սանն ասել է՝ գնում եմ աշխատանքի, իսկ ինքն իրականում գնացել է Սեւանի գրադարան եւ մինչեւ լույս գիրք է կարդացել, որդեսգի դատավոր նշանակվի: Չէ՞ որ մեր երկրում դատավորներ նշանակվում են բացառապես նրանք, ովքեր մինչեւ լույս գիրք են կարդում, դատական համակարգում երկարամյա աշխատանքի փորձ ունեն, իրավական խորհուրդներ են տալիս շատերին, ոչ թե միայն «Նառա»-ին, որդես կենսագրություններին լավ են ծանոթանում, ավելի ճիշտ՝ որդես կենսագրություններին ծանոթանում են ոչ թե նշանակումից հետո, այլ՝ առաջ:

Չնայած, մարդ կա կենսագրություն ունի, մարդ կա՝ շատ փող: Առաջիններին հաճախ դատում են, երկրորդներին՝ միշտ արդարացում, բայց սա արդեն դատարանի փիլիսոփայությունն է, որի շուրջ դեռ շատ ֆնչարկումներ կունենան մարդուց Սուրիկ խաչատրյանն ու դատավոր Դավիթ Սարգսյանը:

Տ. ԱՅՅԱԼ

«Իսլամական ղեցությունը» բացասաբար է սրամադրված ՀՀ-ի հանդեմ

«Հայաստանի եւ նրա խնդիրների վերաբերյալ բացասաբար սրամադրված երկրների ու կազմակերպությունների շարքը գլխավորում են Ադրբեջանը (92,2%-ը), երկրորդ տեղում Թուրքիան է (90,4%), երրորդը՝ «Իսլամական ղեցություն» ահաբեկչական կազմակերպությունը (49,1%)»,- երեկ Մանկավարժական ղեցական համալսարանում տեղի ունեցած ասուլիսի ժամանակ նշեց փիլիսոփայական գիտությունների թեկնածու **Հովհաննես Հովհաննիսյանը**։ Նրա եւ Մանկավարժական համալսարանի փիլիսոփայության եւ սրամաբանության ամբիոնի վարիչ, փիլիսոփայական գիտությունների դոկտոր Հասմիկ Հովհաննիսյանի ղեկավարությամբ իրականացվել է «Հայոց ցեղասպանության երեսույթի ընկալման առանձնահատկությունները եւ հոգեբանական-աշխարհայացքային անդրադարձները համային կարծիքում» թեմայով սոցիոլոգիական հետազոտություն։

Աշխատանքային թիվը 2015թ. մարտի 15-ից ապրիլի 15-ն ընկած ժամանակահատվածում իրականացրել է սոցիոլոգիական հետազոտություն. «Հետազոտության նպատակն էր վերհանել Օսմանյան կայսրության իշխանությունների ծագած եւ իրականացրած հայոց ցեղասպանության փաստի կադակցությամբ համային կարծիքում առկա սրամադրություններն ու դիրքորոշումները, դրա հետեւանման մեղման ու վերացման ֆայլերի վերաբերյալ կարծիքների ստեղծում»,- ասաց Հովհաննես Հովհաննիսյանը։ Սոցիոլոգիական հետազոտությունն իրականացվել է 560 երեսանցիների օրհանում։ Գնահատվել են նաեւ սարքեր երկրների ու ֆաղափական կառույցների վերաբերյալ համային կարծիքը։ Հարցվածների համակրամին եւ դրական վերաբերմունքին արժանացած երկրների թվում առաջինը Ֆրանսիան է՝ 82.5 տոկոսով, երկրորդը ՌԴ-ն՝ 73.2, երրորդը հորիզոնականում Իսպանիան է՝ 63.8, ադա Հունաստանն՝ 60.7 ու Գերմանիան՝ 56.1:

Ինչ սրամադրություններ եւ զգացումներ է առաջացնում Հայոց ցեղասպանության

մասին վերհուշող հարցվողների օրհանում հարցին ի դասասխան՝ Հովհաննես Հովհաննիսյանը ընդգծեց. «Ամենաբացահայտ առաջացումն է ցավը վերադարձնելու, աղաքայի նկատմամբ հավատի եւ հույսի, լավատեւության սրամադրություն (91,2 %), այնուհետեւ բողոքի, ցասման, վրեժխնդրության հասուցման համար դառնալիքի սրամադրություններ (88,2%) եւ ավստասանի, ընկճախոսի անկումային սրամադրություններ (76,2 %)»:

Հետազոտության արդյունքում նկատվել է դարձել, որ ցեղասպանության հետեւանմանը վերացման սարքերակներից առաջին տեղում է Պատմական Հայաստանի սարածների վերադարձը Հայաստանին՝ 62,7%, այնուհետեւ հայերի նկատմամբ իրականացված ցեղասպանության փաստի ճանաչումն ու դատաւարումը Թուրքիայի կողմից՝ 48%, ցեղասպանության զոհերի, նրանց հարազատների ու ժառանգների վերաբերյալ ցեղասպանության հայրենիքում 27%, Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության ճանաչումը Թուրքիայի կողմից՝ 24,6% եւ այլն:

Հայաստանի եւ նրա խնդիրների վերաբերյալ դրականորեն սրամադրված երկրների ու կազմակերպությունների ցանկում ըստ հարցման մասնակիցների, առաջին հորիզոնականում է Ֆրանսիան՝ 81,1%, այնուհետեւ Ռուսաստանի Դաշնությունը՝ 68,6%, Հունաստանը՝ 55,0%, Միավորված ազգերի կազմակերպությունը՝ 51,6%, Իսպանիան՝ 47,3% եւ այլն:

Հետազոտության մասնակիցներն, ամփոփելով արդյունքները, նկատեցին, որ հանրային կարծիքի ուսումնասիրման արդյունքում ստացած սկզբնական չի կարելի ընկալել ու մեկնաբանել որդեկան փորձագիտական։ Սակայն ստացած սկզբնական ավելի խոր փորձագիտական հետազոտությունների ու վերլուծությունների հարուստ նյութ են՝ հիմք դառնալով սկզբնական իրականացվող ծրագրերի ու ֆաղափականության կարգավորման եւ արդյունավետության բարձրացման համար։

Ռուս մասոնները ներողություն խնդրեցին Արցախ այցելելու համար

ՌԴ ֆաղափացի, Ռուսաստանի Մասնական մեծ օբյակի մեծ վարդապետ Անդրեյ Բոգդանովը Բաքվից խնդրել է իր անունը հանել Ադրբեջանի ԱԳՆ «սեւ ցուցակից», որտեղ հայտնվել է «գրավյալ սարած» (այսինքն՝ ԼՂՀ) «անօրինական այց կատարելու» համար։ Այդ մասին հազգին.az կայքին հայտնվել են Ադրբեջանի ԱԳՆ-ում։

Տվյալ աղբյուրի համաձայն, մասնակույն Ա. Բոգդանովը հայտնվել է, որ ինքը «հարգում է Ադրբեջանի Հանրապետության ինքնիշխանությունն ու սարածային անբողջականությունը, միջազգայնորեն ճանաչված սահմանները», նշելով, որ չի իմացել «առանց ադրբեջանական կողմի համադասարանական թույլտվության գրավյալ սարածների այցելելու անօրինականության մասին»։ Նա ընդգծել է, որ իր այցելությունն «ուղղված չի եղել Ադրբեջանի սարածային անբողջականության եւ ինքնիշխանության դեմ»։

Ղարաբաղ այցելած լինելու կադակցությամբ ավստասան հայտնվելով Բոգդանովը նշել է, որ իր այցը «գրավյալ ադրբեջանական հողերում անջատական վարչակարգին» աջակցելու բնույթ չի կրել։ Նա ներողություն է խնդրել «Ադրբեջանի կառավարությունից եւ ժողովրդից»։

Նույն տեղեկությունների համաձայն, ռուս մասոնների առաջնորդ խոսակցել է աղաքային ձեռնարկի մասին նմանօրինակ այցելություններից։

«Դիմումը ֆունկցիոնալ է համադասարան կարգով եւ որոշվել է հանել նրա անունը Ադրբեջանի Հանրապետության գրավյալ սարածների անօրինակ այցելած օտարերկրացիների ցանկից», հաղորդում է հազգին.az-ը։

Այս կադակցությամբ հույժ հետաքրքրական լուրքում են տախտանում Հայաստանի եւ Լեռնային Ղարաբաղի իշխանությունները։

ՎԱՏԻՍՍ ԱՐԱՋԱՆՅԱՆ
«Третья Сила Плюс» փակ թերթի գլխավոր խմբագիր

Խմբ. կողմից. Մենք էլ հարց ասում Հայաստանի եւ սփյուռքի մասոններին՝ բա դուք ի՞նչ եք մտածում ձեր ռուս եղբոր այս «եղբայրական» վարմունքի մասին։

Բոգդանովը Երեւանում

1 Իսկ մեր բաժան-բաժան երգած, սարքեր աղաքամների ներքո բացվող դասուհանմանը ծիկրակող ՋԼՄ-ներին նույնպես հասկանում են, նրանք էլ, «ֆաղափական» սիլոնեթին հար եւ նման, ամեն մեկը ոչ թե երկրի վիճակով մտածող է կրակ կրել, այլ սեփական սիրող վնասված, վնասվող, կամ ուռճացող օտերին համադասարան է կայծակ ու որոտ թափում, որը դարձադեպ երբեմն հիշեցնում է իրենց ճների դասուհանմանը միմյանց դեմ հիշեցնող արձակող հարեւանների անդուլ կոչվելը։

Վերադառնալով բուն ֆաղափականությանը՝ նկատենք, որ այս տախտանը ՀՀ-ի համագործակցությանը կամ կոալիցիային (ինչպես էլ կոչվի դա) դեմ են, կամ, այսպես ասենք, ուրախ չեն ոչ միայն ՀՀ-ի ներքում, որտեղ ստեղծված են որոշ մարդկանց դուրս թողնել՝ ՀՀ-ին տեղավորելու համար, այլեւ ուսացող եւ ընդդիմադիր հասկանալի լցնել հավակնող այն միավորները, որոնք ծրագրում են նոր խորհրդարանում լինել եւ իրենք եւս մաս ստանալ իշխանական տրոփից։ Ասենք՝ վաղուց հայտնի է, որ ՀՀ-ն թեւեւ է բաժանվել, ու այդ թեւեւում հայտնված մարդիկ նույնպես հակոսնյա են իրար, որքան նույն խմբակցության մեջ իբր զսնվող Նիկոլ Փաշինյանն ու Լեւոն Չուրպյանը։ ՀՀ-ի օսկանյանական-բոջարյանական թեւն ուսանում է ռեալիզացվել, չնայած այդ մասին շուրջներս անընդհան առկա են ու հիմա էլ ինքնսիվացել են, թե էս է-տ է՝ Օսկանյանը կհայտարարի նոր կուսակցություն հիմ-

Չվերը՝ սարքեր զանբյուղներում

մարդելու մասին։ Բայց դե՞ Սերժ Սարգսյանն, ինչպես միշտ, էլի փորձում է առաջ ընկնել մյուսներից՝ կոալիցիայով եւ նախարարադասոնեական դասարանականությունը կիսելով նոր ընդդիմության ուղիվածմանը խփելով, չնայած ամեն ինչից երեսում է, որ օսկանյանական բարգավաճականները եւս ֆնած չեն։ Իսկ ՀՀ-ի գորհարյանական թեւը, որ հիմա դասոնադեպ ենք ՀՀ-ն էլ ներկայացնում, նույնպես տեսական մտածողի մեջ էր, այստեղ եւս չէին կողմնորոշվում իրենց մոտակա գործելակերպի վերաբերյալ, այս թեւում մարդիկ կան, որոնք ուզում են համագործակցել իշխանությունների հետ (օրինակ՝ Միխայել Մելիքյանը, որ սովորաբար խորհրդարանում միշտ չափավոր է), կան նաեւ այնպիսի, նրանց հետ էլ ՀՀ նախագահ Ն. Չուրպյանը, որ կարծում են, թե ղեկ է ընդդիմություն մնան։ Համեմատելով ՀՀ-ն որոշումից էր կախված, թե ինչ առաջարկ կանի իշխանությունն այս ուժին։ ՀՀ-ն հակվեց ընդդիմություն մնալուն։ Մեկ օր առաջ ներկուսակցական ֆունկցիոնների արդյունքում, իսկ որոշ մամուլային լուրերով՝ ՀՀ-ն սկզբնային ղեկավարի որոշումով՝ ՀՀ-ն կարողանալի որոշեց ընդդիմադիր կեցվածք, մեկ սարվա կոալիցիան ամիմաս համարելով։ Հետաքրքիր էլ դեռ, թե ով կլինի դոմինանտ ուժը ընդդիմության՝ այժմ ցրվել միավորների մեջ։ Համեմատելով երեսում է, որ մյուս ուժերը

փորձում են հասնել գործընթացների հետեւից, այդ համատեղում կարելի է դիտարկել նաեւ Հեղինե Բիւրաչյանի այն հայտարարությունը, թե այս ամսվա վերջին օրը կկայանա «Հայկական վերածնունդ» միավորման հիմնադիր համագործակցող։ Սա նշանակում է, որ եթե այլ ուժեր կան, որոնք ուզում են մասնակից լինել գործընթացներին, եւս չղեկ է ուսանում եւ այդ մասին առնվազն ղեկ է հայտարարում այս ամսվա վերջին-մարտի սկզբին, այլապես գործընթացի որոշիչ ֆառ կզան կան անգամ՝ դուրս կմնան նրանից։

Բոլոր դեմքերում՝ տրոփ փոքր է, հիմա մանավանդ, երբ հնարավոր է աղաքախորհրդարանը 130-ից էականորեն նվազ թվով դասզանավորներ ունենալ։ Իսկ կոնկրետ ՀՀ-ն ու ՀՀ-ն մինչ այդ ընտրություն են կատարել երկու սկզբունքի միջեւ՝ ընտրություններից առաջ իշխանության հետ համագործակցելով եւ ենթակառուցվածների տեղադրումով աղաքախորհրդարանական ընտրություններում ցանկալի ներկայություն ադադելու սկզբունքի եւ իշխանությունների հետ չհամագործակցելով, ընդդիմադիր ձայները վերցնելուն հավակնելով ծանրակեղ փնտ խորհրդարանում ադադելու սկզբունքի։ Մինչեւ հիմա Հայաստանում իրեն արդարացրել է առաջին սկզբունքը, որ ՀՀ-ն է ընտրում, բայց դե հիմա Սահմանադրություն է փոխվում, Ընտրական օրենսգիր-

քը կփոխվի՝ ինչ իմանա՞ս։ Իսկ իշխանությունը, ավելի շուտ իշխող ուժն ու նրա լիդերը իրենց համար տախտան են ձվերը սարքեր զանբյուղներում տախտանելու սկզբունքը, թող որ իշխանության սարքեր թեւեւներ ու սարքեր ֆիզիկորներ են այս անգամ այդ սկզբունքի դասարանականները։

Ամենահետաքրքրականն ուրիշ բան է։ Մի հինգ տարի առաջ հնարավոր էր ընդամենը Սարգսյան-Քոչարյան մրցակցություն (Քոչարյանը՝ Ծառուկյանի տեղով), հիմա արդեն Սերժ Սարգսյան-Հովիկ Աբրահամյան մրցակցություն է կարծես միայն, մանավանդ՝ երեկ վարչադեպ, ՀՀ-ՀՀ համագործակցության ֆաղափական ֆայլին ի դասարան միգրացի, իր տեսական (ֆաղափական նշանակությանը) ֆայլն արեց՝ Հայաստան մասկարավող զագի խելամիտ զնադրացման տախտանը ներկայացնելով «Գաղափար-Արմենիային», ինչը տեսական ժամանակ տախտանում էին ֆաղափասարակության ակտիվիստները նաեւ։

Այլ ֆիզիկորներ կարծես թե չեն ուղիված մոտակա ընտրական մրցակցությունում՝ ով ինչ կուսակցություն էլ ստեղծի, եթե, իհարկե, Սերժ Սարգսյանի՝ ժամանակին արված ակնարկը նախագահի թեկնածու ունենալու մասին այժմ ԵՏՄ փոխվարչադեպ Տիգրան Սարգսյանին չի վերաբերել, եւ նա, որտեւ կուսակցության վրա խաղաղույթ կատարելով, չի մտնի խաղի մեջ։

ՈՒՐԵՆ ԶԱՅՐԱՊԵՏՅԱԼ

Հայաստանի հեռուստատեսությամբ ունեցած իր մի հարցազույցում մոսկովացի ճանաչված ֆաղափականագետ Սերգեյ Կուրդիմյանն ասաց, որ առաջիկա տարիներին Ռուսաստանի ներքին գործերի կյանքում կարող են էական փոփոխություններ տեղի ունենալ, մասնավորապես կարգավորված հասարակության ուղղությամբ: Նորերս բարձրագույն մակարդակով ֆինանսումներ եղան կոռուպցիայի դեմ պայքարի շուրջ, երբ այդ գործընթացին ներգրավվում են նաև հասարակական կազմակերպությունները, սպյալ դեմոկրատիայի կոչված ժողովրդական ճակատը:

Սակայն նկատելի փոփոխություններ առայժմ չեն նկատվում: Դրա փոխարեն դարձավ մի ուրիշ երևույթ. Վլադիմիր

րանցները, ճիշտ է, միանգամայն փաստագրով, Պուսինի անբավ «կոռուպցիոն» հարստությունների մասին, դարձրեցին կերպով չխաթարեցին նրա 80 տարեկան գերազանցող վարկանիշը Ռուսաստանում:

Այդուհանդերձ, հասկալի է Ռուսիայի իրադարձություններից հետո, երբ փչացան հարաբերությունները Արևմուտքի հետ, եւ ռուսերը արժեքները հետ մեկտեղ թանկությունը խեղճացրեց կենսամակարդակը, կամաց-կամաց սկսեց փոխվել մարդկանց վերաբերմունքը երկրի դեկավարի հանդեպ: Արդեն ակնհայտ է անբավականությունը այն բանից, որ նախագահը երկիրը հզորացնելու եւ առավել բարեկեցիկ դարձնելու իր սկսած կուրսը ուղեկցում է վայրիվերումներով եւ չի կարողանում այն հասցնել ցանկալի վախճանին, այդ նպատակին հասնելու համար չի դիտարկում հե-

վելով Արեւմուտքի հրահանգներով ու ֆինանսավորվելով նրա կողմից, գերադասում է ղեկավարել ինքնակամ Պուսինին, այլ հենց լիբերալ Սերգեյ Կուրդիմյանին: Բոլորի համար դարձ է, որ դրված է ռուսաց ներկայիս առաջնորդի վերացման խնդիրը, կարելու չէ «դավաճանական» հեղաշրջման թե «փողոցային» հեղափոխության միջոցով: Եվ ղեկավարը կանալ իրենց իսկ՝ ռուսների անհանգստությունը այն դարձաբանում, եթե, ասված մի արասցե, Արեւմուտքին հաջողվի իրականացնել բռնի իշխանափոխության սցենարը: Ռուսաստանի դատարանը մեջ մտնում է հեղափոխությունում որդեկան խառնակ ժամանակները (): Կարել է դասկարգել մտնում իրավիճակի կործանարար հետևանքները բազմազգ ու անծայրածիր երկրում: Բոլորից լավ ի-

ԱՐԱԶՍ ՍԱՖԱՐՅԱԼ

Ղիվանագիտական ճկունություն, թե՛ սիյուռֆյան սասարում...

Նախորդ շաբաթ ԵՄԽԿ-ում Ռոբերտ Ուլթերի հեղինակած «Բռնությունների աճը Լեռնային Ղարաբաղում եւ Ադրբեջանի այլ գրավյալ տարածքներում» խնդրահարույց բանաձեռը լայնածավալ ֆինանսումների այլի առաջացրեց նաև Բելգիայում:

ԵԱԶԿ Սինսկի խմբի հայտարարության եւ կանխարգելիչ որոշողական բանակցությունների արդյունքում, ինչպես հայտնի է, ձայների չնչին տարբերությամբ հաջողվեց ԵՄԽԿ-ի օրակարգից կասեցնել նախագծի ֆինանսումը, ինչը փոքր ինչ մեղմեց լարվածությունը: Սեր ղիվանագետներն անմիջապես առիթը բաց չթողեցին այն ներկայացնելու որդե-

մինչեւ ԵՄԽԿ-ի օրակարգ հասնելը, կասեցվեց:

Ռոբերտ Ուլթերի նախագծի մեծամասնությունը հեղինակած ղիվանագետն ուղիղ չի նշանակում եւ հայկական կողմը չի ղեկավարում եւ հայկական կողմը չի ղեկավարում: Չի բացառվում, որ նախագիծը մեկ այլ ձեւակերպմամբ կրկին հայտնվի ԵՄԽԿ-ում: Այդ իսկ դասճանաչող միջոց գործություն է հարկավոր եւ համագործակցություն Եվրոպական հայադատաս համադատասական կառույցների հետ:

ՊՐՄ. Կարապետյանի համոզմամբ Եվրոասյաններում, երբ ԳԳ դատարանություն է ներկայացնում Հայաստանի խնդիրներն ու առաջարկները, աղա մոտեցումն այլ է, իսկ եթե Եվրոպացին է ներ-

հայ ղիվանագիտության հմուտ աշխատանքի արդյունք: Սակայն կարծում են ավելի ազնիվ կլինե՞ր չանցնել նաև սիյուռֆի գործուն ու ազդեցությունը:

ԵԱԶԿ-ի հայտարարության տեսքը նորություն չէ: Դեռևս տարիներ առաջ, Բրյուսելում Ղարաբաղի հիմնախնդրի վերաբերյալ «Ազգ»-ի հարցին ՆԱՏՕ-ի մամուլի խոսնակ Ջեյմս Արախունեն եւ դասաստանի փոխարեն արտաբերեց ԵԱԶԿ-ի նույն տեսքը, որ ԼԴ-ի վերաբերյալ որեւէ ֆինանսում եւ մեկնաբանություն կարող է խանգարել բանակցային գործընթացին:

Եթե ԵՄԽԿ-ում հոգուս Ադրբեջանի եւ չորս ձայն աղաիկվեց, աղա ԵԱԶԿ-ի հայտարարությունն ուժ չէ ունենա: Ռոբերտ Ուլթերի նախագիծը միանգամայն կորվեց ֆինանսումներ:

Այլեւը բազմիցս հայտարարել է, թե իրենց ամենամեծ թեման սիյուռֆի հայությունն է եւ եթե հայերը սիյուռֆում մեծամասնություն չկազմեն, աղա Եվրոասյանները Ադրբեջանի վարած ֆաղափականությունն ավելի արդյունավետ կլինի: Իրոք, Եվրոպական ոչ մի երկրում Ադրբեջանական համայնք կարելի է ասել զրեթե գոյություն չունի: Սինսկիի հայերը Եվրոպայում զգալի թվաքանակ են կազմում եւ մեծապես սասարում Հայաստանին:

Ուլթերի նախագիծը դեռ դեռ 2015-ի նոյեմբերից Եվրոխորհրդի 20 երկրներում հետետողական ֆարգակված աշխատանքներ են ծավալվել, Եվրոպայի հայերի ջանքերով մոտ 8,5 հազար ստորագրահավաք է կազմակերպվել:

Բրյուսելի Եվրոպայի Հայ Դատարանի համախմբի դատաստանատու Գաստար Կարապետյանի համոզմամբ, եթե ԳԳ դատարանությունը հնարավորինս սերս համագործակցեց եւ ժամանակին իրազեկ դաիեց, աղա կարվեց ամեն ինչ, որդեպի երկու բանաձեւերի ֆինանսումն էլ նախադեմ է:

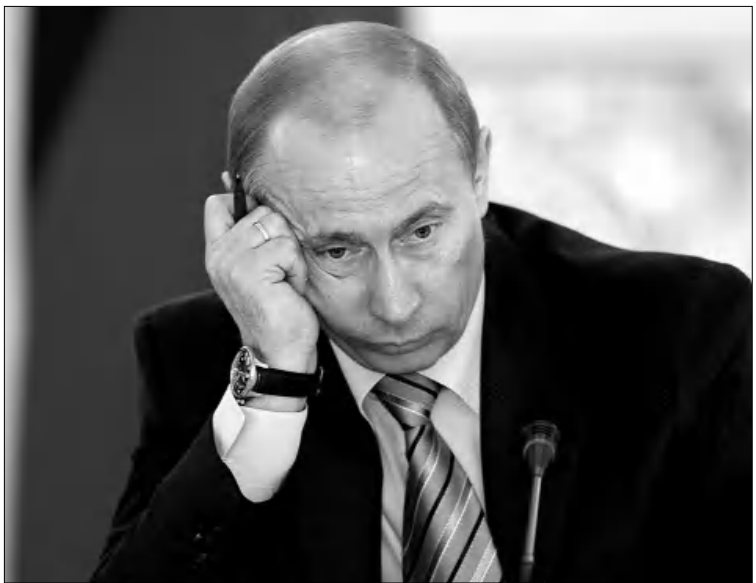
կայացնում արդյունքներն ավելի զգալի են, քան որ հայաստանյան եւ Եվրոպական մոտեցումն սկզբունքները, խոսելառն ու ընդհանրապես հարաբերությունները բավականին տարբեր են:

Առանձնացնելով երկու դիտարկում, Հայ դատարանի համախմբումը նախ, լավ ավելի արդյունավետ է համարում, որդեպի ԳԳ դատարանությունը ԵՄԽԿ-ում որեւէ խնդիր ներկայացնելուց առաջ համագործակցի համադատաստան փորձագետների հետ: Կարելու է նաև մասնագետների մասնակցությունը: Եթե նախադեմ ճիշտ մարտավարություն մեկավեր, աղա Սարսանգի ջրամբարի վերաբերյալ որոշումը եւս հնարավոր կլինեց ձայնողել: ԵՄԽԿ-ում փեարկողների մոտ 60 տարու չգիտնում են, թե ինչ է փեարկում: Իսկ եթե ժամանակին համադատաստան համաձայնողներին ներկայացվեց բունիցի դատարանավոր Մարկովիչի սխալները, չափազանցությունները եւ սերսը, աղա անվերադարձի հակառակ արդյունքը կունենային: Ադրբեջանը լավ բացական կեցեց ունի եւ հեռու է որդե Եվրոպական երկիր ընկալվելուց, իսկ Հայաստանը ղեկավարում է կարողանա օգտագործել Ադրբեջանի թերությունները:

Ի տարբերություն Ադրբեջանի, Եվրոպայի գրեթե բոլոր երկրներում ունենց հայ համայնք, հայկական կազմակերպություններ, Հայաստանը ներկայացնող մեր լծակները: Այդ լծակները դաիելու համար լավ կարելու է Հայաստանի եւ սիյուռֆի սերս համագործակցությունը:

Ի դեպ, փեարկարի 29-ից մարտի 3-ը Եվրոխորհրդարանում կցուցադրվեն Սամվել Կարապետյանի «Ցեղասպանությունը եւ ցեղատաղանությունից հետո» նկարների ցուցահանդեսը: Զարգակված եւ ճանաչողական եւս մի ֆայլ, որն անկասկած հետեանք կունենա: Բրյուսել

Իրո՞ք միայնակ է Պուսինը

Պուսինը տարբեր առիթներով իր համակրանքն է արտահայտում ու խոսակցություն բացում խորհրդային Միության, սոցիալիզմի, Լենինի-Ստալինի մասին: Հիշում են նրա երբեմնի նշանավոր ասույթը. «Նա, ով չի ցավում խորհրդային Միության փլուզման համար, սիր չունի, իսկ նա, ով ուզում է այն վերականգնել նախկին տեսքով, գլուխ չունի»: Ահա եւ «սրի ու գլխի» շուրջ այս վերջին ֆաղափական կարոսակեզ մտրումները լայն արձագանք են գտնում ռուսաց լրատվամիջոցներում: Այս իմաստով թերեւս մոլեռանություն էր հասնում լիբերալ-դեմոկրատ Կլադիմիր ժիրիճովսկու եւ նացիոնալիստ գրող հրատարակախոս Ալեքսանդր Պրոխանովի հեռուստամեմանարձը, երբ առաջինը վերջին խոսքերով նշանակում էր Լենինին ու Ստալինին, իսկ վերջինս ոգեկոչում էր ռուս ազգայնական կայսերադատությունը:

Տեսնական ֆաղափականության սնանկության մեջ փորձագետները մեղադրում են լիբերալներին ի դեմս վարչապետ Սերգեյ Մեդվեդեւի: Առհասարակ «լիբերալիզմ» եւ «դեմոկրատիա» հասկացությունները հեղինակագրված են ժամանակակից Ռուսաստանում: Ռուսները միշտ էլ գերադասել են «ուժեղ ձեռք» եւ կայսրություններն ստեղծել են հենց մեծ «ձեռք» ունեցողների շնորհիվ: Դրա համար էլ չեն զարմանում, որ «հիմնականում արտաքինը», առաջնորդ-

րենք են վախենում սեփական դատական սինդրոմից:

Եվս մի ներադաճական անսովոր միտում, որը մույնդեմ ակտիվ ֆինանսումների առարկա է դարձել: Նորերս ի դատարանություն Պուսինի, ընդդեմ ոչ համակարգային ընդդիմության ըմբոս հայտարարություններով հանդես եկավ Չեչնիայի դեկավար Ռամզան Կադիրովը: Այնուհետեւ Պուսինը հանդիմանում ունեցավ Եվրոպայի հրեական կոնգրեսի ներկայացուցիչների հետ եւ անդամաւորներն մայր ցամաքում ուժեղացող անսիստեմիզմից փախչող հրեաներին առաջարկեց տեղափոխվել Ռուսաստան: Սա մի փորձ էր ռուսաց դեկավարի կողմից ստեղծված խրթին իրավիճակում հենվել ազդեցիկ հրեական հասարակական կազմակերպությունների եւ գործարար օրգանակների վրա: Ահա եւ լուսներն են տարակուսում ինչու է Պուսինը ուզում հենվել ազգային փոքրամասնությունների, եւ ոչ թե բացարձակ մեծամասնության վրա:

Եվ վերջապես ամենամասնակցի մասին: Լուրեր են տարածվում, որ Վլադիմիր Վլադիմիրովիչը, իբր, հոգնել է իր երկարամյա ֆաղափական կարիերայից ու միայնություն է զգում եւ անձնադեմ, եւ համակիրներ չի օրգանում, որ նրա աչի առաջ են «կոլեկտիվ» Արեւմուտքի գոհերը՝ Միլոսեվիչը, Յուսեֆը, Մուբարաֆը, Կադդաֆի: Եվ իրավիճակը չի փոխվի նրա օգտին այնքան ժամանակ, քան ի դեռ նա, հենվելով լիբերալ գաղափարախոսություն իրագործողների վրա, շարունակի նույն ձեռքով համաձայնության եզրեր փնտրել իր դրոնցիալ արեւմտյան «գերեզմանափորների» հետ, որոնք ֆնած թե հարմնի երազում են Ռուսաստանի անբավ բնական հարստությունների ու անծայրածիր տարածությունների մասին: Մնում է միայն զարմանալ, ճշում են Պուսինին համակրողները, թե ինչու նա այդպես էլ չի ընտրում իր փոխանորդին, որին նախադատարան Ռուսաստանի հզորացման ուղղված իր առաքելության շարունակման գործին: Մոսկվա

ՏԻՊՈՒՆ ԵՎԱԿՅԱՆ

Պոզնան դարձած ժխտողականություն

Պոզնանքան Թալին Սուճյանը անգլերեն հրատարակած իր The Armenians in Modern Turkey հիմնարար աշխատության մեջ առաջարկում է փեմալական հանրադատության ստեղծումից հետո մեծ ոճագործության վայրերում մնացած սաճկահայերի սոցիալ-ֆալաֆական դասնությունը: Դա ծանրակշիռ ավանդ է Հրանս Դիմիցի առաջ թուրքիայի հայերի նորագույն դասնության ուսումնասիրության մեջ:

Իսլամացված հայերի հարցը Ցեղասպանության հարյուրամյակի սարում թեև հետաքրքրիչ լրատվամիջոցներին, բայց հազվագյուտ են գիտական այն աղբյուրները, որոնք անդրադարձնում են 1915-ից հետո իրենց

Նրա աշենախոսության գլխավոր թեման ժխտողականության եւ թուրքական դեմոկրատիայի նոր դրագոնա դարձվելու հարցն է: Հետազոտված ժամանակակից (1930-1950) ընտրությունը դասահական է: Այն համադասասխանում է դեմոկրատիայի վերջին զանգվածային հարվածին՝ Անատոլիայում երիթուրերի իրականացրած բնաջնջումը ավարտին հասցնելու նպատակով: Տվյալ ժամանակահատվածը նաեւ կարեւոր դաս է դրստահայերի համար, որոնց հաստատությունները կազմալուծված են դասիարք Մետրոք Նարոյանի (1857-1944) մահվան, Սբ. Էջմիածնի Գետրոզ Զ կաթողիկոսի աջակցությունը վայելող սեղադաս Գետրոզ Արսլանյանի (1867-

հայերի նորագույն դասնության մի ամբողջ շերտի վրա, հայեր, որոնք զոհեր են բռնի ձուլման ֆաղաֆականության եւ բազմաթիվ բռնարարների (կանանց առեւանգումներ, դրոյոցների փակումներ, եկեղեցիների ու վանքերի դալթեցումներ եւ այլն): Մինչ Անատոլիայում Ցեղասպանությունը բարունակվում է, Սամբուլում իրականությունները ամեն ջանք գործարում են սփյուռքի հետ սաճկահայերի, ինչդեպ նաեւ խորհրդային Հայաստանի բոլոր կադերը ի չի դարձնելու նպատակով, սառը դասերազմի դալթմաններում ասարկելով ՆԱՏՕ-ում թուրքիայի մեծ կարեւորությունը:

Մամուլի դերը
Ձուգահեռաբար դրստահայերը կանցնեն «ադազգայնացման» գործընթաց, օսարեն դառնալով սեփական երկում:

խասանք եր թուրքական մամուլի գրդարչական եւ հակահայկական առավերի ուժեղացման, ինչդեպ նաեւ ոստիկանության ծառայությունների կողմից նրանց գործողությունների ու ֆայլերի խիստ վերահսկման դալթմաններում: Այդ նույն լրագրողները ի վիճակի չէին մամուլի սարածման իրենց սահմանափակ միջոցներով սարածային դասահանցի մասին խոսել սփյուռքի իրենց հայրենակիցների անունից: Մասնավորադեպ 1945 թվականին Սան Ֆրանցիսկոյի կոնֆերանսի Եջանակներից դուրս սեղեկանալով սփյուռքի դասահանցների մասին թուրք ազգայնամուլները վայնասուն բարձրացրին դավադրության մասին եւ սաճկահայերին ներկայացրին իրեն հինգերորդ ասարայուն: Եվ եր թուրքիան 1939 թվականին բռնակցեց սի-

ված վիդասան Ձավեն Բիբերյանը (1921-1984) նույնիսկ կդահանցի, որ իր հայրենակիցներն ունենան խորհրդային Հայաստան առազադեղու իրավունք, եւ դրանով իսկ հարուցեց թուրքական մամուլի գայրույթը:

Թալին Սուճյանը ամենայն գնահասանքի է արժանի «Հրանս Դիմիցի երեւոյթի» գերհրադարակայնացման միջոցով փչ հայսնի կան նույնիսկ անեսված այդ դասնության լուսաբանման համար: Այստեղ դասնաբանն արժանին է հասուցում հայ մսավորականության այդ դեմքերին, որոնք դիմացան փեմալականների դամուկեսայան սրին եւ դրոնա դարձած նեավակմանը: Թեեւ տվյալ հետազոտությունը չի ընդգրկում 1970-1980-ական թվականները, դրա մոսեցումը նախադեղ է սեղծում՝ ընդլայնում է հայկական սփյուռքի ընկալու-

Հանուն սաճկահայերի նոր դասնության

բնորրանում եւ Կոստանդնուպոլսում մնացած հայերի ճակատագրին: Ուստի ողջունելի է Թալին Սուճյանի աշխատության հրատարակումը, որը նախադեղ է սեղծում գիտական գրականության մեջ: Հազվագյուտ են այն դասնաբանները, որոնք զբաղվել են սաճկահայերի ամենօրյա կյանքի վրա փեմալական միահեծան աշխարհիկ հանրադատության ամրադունման ժամանակաբաճակի ազդեցությամբ: Այդ գործի նախանձախնդիրն է Ասամբուլում ծնված եւ այնտեղ կինոարվեստ ու լրագրություն ուսանած երիտասարդ դասնաբան Սուճյանը: 2007-2010 թթ. «Ակոս» ասարաթերթին աշխատակցած դասնաբան-լրագրողուհին Հրանս Դիմիցի հիմնած թերթի թղթակիցն էր երեսնում 2007-2008 թթ.: Ունանք հիշում են նաեւ նրա վավերագրական ֆիլմը՝ Ուրված Ձադել Եսայանի կյանքին ու սեղծագործությամբ:

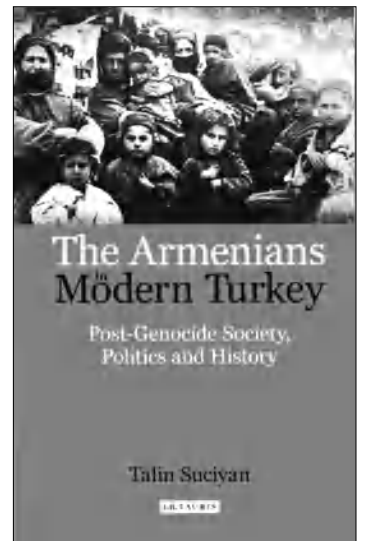

Թալին Սուճյան եւ Վարուճան Զյոսեյան

1951) խոսահանարների եւ կաթողիկոսի կողմից չճանաչված նոր դասիարք Գարեգին հաստուրյանի (1951-1961) դժվարությունների դասնառով:
Սոցիոլոգ Պիեռ Բուրդյոյից փոխ առնելով սոցիալական անհավասարության մեխանիզմները հայսնաբերող habitus-ի գաղափարը, դասնաբան Սուճյանը ցույց է տալիս, թե ինչդեպ դրստահայերը ստիղծված եղան մեծավ մասամբ համակերպվել Անկարայի նախահարձակ ժխտողականությանը, որդեգրի ասունակեն իրենց հողի վրա ադրել իրեն դարսվածներ: Հայերի «դասնականացրած» ժխտողականությունը հնարավոր դարձավ ֆաղաֆական ներկայացուցչության մարմնի չզոյոյության դասնառով: 1862 թ. հիմնված հայոց Ազգային ժողովը գլխասվեց 1915-ին, իսկ դասիարքի բազադիկ իրավունքները սահմանափակվում են զուտ իր հոգեւոր առափելությամբ...
Ոչ մահմեդական փոքրամասնությունների դեմ ուղղված գնագան հարկադիր միջոցները հայսնի են. ունեւորության տուրք (varlik vergisi) 1942 թվականից, ջարդեր 1955-ին, կրոնական եւ ֆաղաֆական հիմնադրամների եւ կսակների բռնագրավումներ, կասադի արածավ հասարակական վայրերում փոքրամասնությունների լեզուների կիրառության դեմ («Ձաղաֆացի, խոսի՛ր թուրքերեն...»): Հեղինակն այստեղ լույս է սփռում Անատոլիայի

րիական Ալեքսանդրեսի սանջակը, գրաֆնության դանակը անգթորեն հարվածեց «Ազգարարի» գլխավոր խմբագիր Մամուկ Ասլանյանին: Նրա թերթի հրատարակումն արգելվեց, ֆանի որ չէր կիսել ազգայնականների հրճվանքը, այնինչ սանջակի հայերի մեծամասնությունը Սիրիա եր փախչում, վախենալով նոր վայրագություններից:

Համայնքի օրինական վարչական հիմքերի ոչնչացումից թուլացած այդ լրագրողները, որոնք փաստրեն նեանակված էին համայնքի ֆաղաֆական ներկայացուցիչներ, բավարարվեցին ժամանակավոր լուծումներով, խոսափելով վասթարագույնից եւ չլուծելով էական հարցերը (իրավահավասարություն, կողոպտված ունեցվածքի վերադարձ եւ այլն): Այդ ծանր սարիների ընթացումն որոշ ձայներ են հնչում: Դրանք ձախսանես մսավորականների նոր սերնդի («Նոր օրի» սերունդ) ձայներն են: Առավել հայսնի են Ձավեն Բիբերյանը, Արամ Փեղիվանյանը, Ավեսիս Ալեքսանյանը, Վարդան եւ Ժակ Իմայան եղբայրները: Նրանք Հրանս Դիմիցի նախորդներն էին ազգասագրության եւ թուրքիայի բոլոր ֆաղաֆացիների իրավահավասարության հարգման ջասագովները: Ծանաչ-

մը, ֆնության առնելով դրա սոցիալական, իրավական, ինստիտուցիոնալ, մսակութային, սնեստական իրականությունը, Լոզանի դալթմանագրի (1923) սոքագրումից հետո թուրքիայում մնացած հայերի իրականությունը եւ դիտարկելով Սամբուլի առանձնակիությունը երկրի մնացողի նկասմանը:
Տվյալ հետազոտությունը նաեւ արժեւորում է թուրքիայի հայկական մամուլի՝ որդեպ իմնության փոխանցման գործունի էական դերը ժխտողականության հարուցած խոչընդոսների եւ մասաղ սերունդներին ճեմարիտ հայոց դասնություն ուսուցանելու անհնարիմության դալթմաններում:

France-Arménie, janvier 2016
Ֆրանս. թարգմ. Պ. Բ.

Կանադահայերի խորհուրդը մեծարել է կանադացի նախարարներին եւ դասգամավորներին

Ընդամենը երկու ամիս առաջ կազմավորված «Կանադահայերի խորհուրդը» (ԿԽ), որի նպատակն է համախմբել հայերին եւ մեկ, միասնական ձայնով համագործակցել Կանադայի կառավարության հետ, դաւնային, նահանգային եւ սեղական իմնավարության մարմինների մակարդակներով, արդեն իսկ սկսել է ակտիվ գործունեություն ծավալել երկում:
Ըստ «Արմինյն Սիրու-Սփեթեթթթ» ասարաթերթի հաղորդագրության, վերջերս ԿԽ-ն Մոնրեալի Թեթեյան մսակութային կենսոնում ընդունելություն է կազմակերպել ի դասիվ 2015-ի հոկտեմբերի 19-ին ընսրված կանադացի բարձրաստիճան դասգամավորների եւ նախարարների: Ներկա են եղել կանադական ժառանգության նախարար Մելանի Ժոլին, Վիմի ընսրասարածից դասգամավոր ընսրված Իվա Նասիֆը, Մաունթ Ռոյալի սարածից ընսրված դասգամավոր Էնթոնի Հաունֆադերը, Սեն Լորանի ֆաղաֆադե Ալեն դը Սուսան եւ Հայաստանի նորանեանակ հյուդասոս Սասուն Հովհաննիսյանը: Արգործնախարար **Սեսթան Դիոնը** Օսսավայում Հյուսիսային Կորեայի եւ Սաուդյան Արաբիայի իրադարձությունների կադակցությամբ զբաղված լինելու հետեանով չի կարողացել ներկա գսնվել, բայց ուղերձով ողջունել է հանդիդումը, որն սկսվել է «Օ Կանադա» երգի կասարումով: Հանդիսությունը վարել է Կանադայի լիբերալ կուսակցության անդամ **Վիգեն Աթթարյանը**:
Կանադահայերի խորհրդի կազմավորման եւ ծրագրերի մասին խոսել է **Րաֆֆի Երեցյանը**: Այնուհետեւ ելույթ է ունեցել ՀԲԸՄ-ի կենսրոնական վարչության դասվավոր անդամ, կանադահայ համայնքի կազմավորման գործում անեահախնդիր ներդրում ունեցող, բազմաթիվ նախաձեռնությունների հեղինակ դուկ. **Արսավիր Գյոնճյանը**: Նա խոսել է ընդհանրադեպ հայ ժողովրդի եւ մասնավորադեպ կանադահայերի մասին: Այնուհետեւ իրենց ջերն ու անհակալական խոսքերով հանդես են եկել նորընսիր դասգամավորները, որոնք կոչ են արել համայնքի ներկայացուցիչներին ակտիվ մասնակցություն ունենալ 2017-ին նախասեսված կանադական դաւնության կազմավորման 150-ամյակի տնակասարություններին:
Երեկոն եղել է բազմամարդ եւ անցել է կենսուրախ մթնոլորտում:

Տ. Տ.

ՄԱՅԱԿԱՆ Ռ. ԽԱՉՍՏՐԵԱՆ

Ռազմական դասաբան

Մասն 3-րդ

Սիրիական դասաբանը գուցե որոշ, թեկուզ՝ հեռու կերպով յիշեցնում է 1936-1939թթ. Հանրապետական Խաղաղության և Ֆրանկոյականների միջև մղուած դասաբանը: Ի դէպ, այնքան էս մասնակցում էր Ռուսաստանը (այն ժամանակ՝ ԽՍՀՄ անունն էր), թեք էր ոչ թէ ուղղակիորէն իր զորքերն ուղարկելով, այլ այսպէս կոչուած «կամուրջականներ», ռազմական խորհրդականներ, ինտերնացիոնալ բրիգադների հազարաւոր մարտիկներ, զէնք եւ ռազմական սեփնիկա: Հակառակորդ կողմում էին նացիսական Գերմանիան, ֆաշիսական Իտալիան ու Պորտուգալի-

2. ՌԴ Ռազմածովային ուժերի, այդ թումը՝ Կասպիական տորմիդի եւ Սեւծովեան նաւատորմի՝ Միջերկրական ծով մտած էսկադրայի հրթիռային հարուածներ, որոնք կարող են ուղեկցուել Միջերկրական ծովում ռուսաստանեան նաւախմբի մարտական աւիացիայի եւ ԳՕՊ համակարգերի աջակցութեամբ...

3. Սիրիայում տեղակայուած ռուսաստանեան ռազմաբազայի ցամաքային եւ յասուկ նշանակութեան ստորաբաժանումների հարուածներ:

Սիրիայի զինուժի ռազմագործողութիւնները, յասկադրա 2015 թ. սեպտեմբերի 30-ից յետոյ, ընդունեցին յարձակողական բնոյթ, երբեմն՝ նոյնիսկ զանգուածային յարձակման: Տարբերութիւնը նախորդ ժամանակաշրջանի հետ էս մեծ էր:

զոյն մասը, որոշ տեղեկութիւնների համաձայն, արեւմտեան հետախուզական ծառայութիւնների յասուկ նշանակութեան ուժերի կողմից են վարժեցուել,

- Թուրքիայի կողմից ուղղակի աջակցութիւն ստացող թուրքական եւ այլ ջոկատներ՝ թուրքական «Գործ գալլեր» ֆաշիսական կազմակերպութեան սղաների գլխաւորութեամբ՝ մինչեւ 10,000 հոգի:

Ահա այս բոլորին ցուցաբերում էր անընդհատ ռազմաքննարկական, ֆինանսա-սնտեսական, հետախուզական-դիւերսիոն, ֆաղափական-դիւանագիտական եւ տեղեկատու-հոգեբանական աջակցութիւն: Սիրիայի օրինական իշխանութիւնների դէմ վերոյիշեալ ռազմական ուժերը մարտնչում էին հնարաւոր գրեթէ բոլոր ձեւերով ու եղանակներով. կոնվենցիոնալից մինչեւ հիբրիդային դաս-

Նրանց ընդհանուր թիւն ըստ տարբեր տեղեկութիւնների հասում է 270,000-ից մինչեւ 310.000-ի:

Առաջին հայեացից Ասադի կողմնակիցների ռազմական ուժն առնուազն զուտ թուական առաւելութիւն ունի, որը հակառակորդներին գերազանցում է 1,5-ից մինչեւ գրեթէ 2 անգամ: Սակայն դա իմքնաբերաբար չի վերածուած ռազմական գերազանցութեան եւ յաղթանակների: Պատճառներն առնուազն մի քանիսն են.

ա. Սիրիական օրինական իշխանութիւնները եւ նրանց կողմնակիցները հիմնականում կոնվենցիոնալ դասաբանի մեթոդներով դայաբար են յանցագործ խմբաւորումների դէմ, որոնք դասաբանը վարում են հիբրիդային դասաբանի մեթոդներով,

բ. Սիրիական դասաբանը բախուած են ո՛չ միայն մի կող-

ե. Բացի այդ, ասադական ուժերը յաճախ թիկունքից հարուածներ էին ստանում, քանզի գոյութիւն չունի ռազմաճակատի հոծ գիծ:

Այս ամէնի հետեանով նրանք նահանջել էին բոլոր ուղղութիւններով, զոտ տեղում, ինչդէս օրինակ Դէյր էզ-Զորում՝ յայտնուել յաջողաբար մեծ: Աւելին՝ 2015թ. առնու սկզբին թեմանու ձեռքն ընկնելու զոտ ռէալ սղառնալիքի սակ էր յայտնուել մայրաքաղաք Դամասկոսը: Իսկ այդ ամէնը, յասկադրա Դամասկոսի անկումը, կարող էր հանգեցնել Ասադի սաղալմանն ու Սիրիայի՝ որդէսութեան, վերացմանը... Այն, ինչին անկեղծօրէն ու յամառօրէն ձգտում էին՝

1. Թուրքիան, 2. Իսրայէլը, 3. Սաուդեան Արաբիան, 4. Զաթարը եւ 5. վերջինների մտան սուննիական ռազմաճեմնչ միադե-

Սիրիական ռազմաճակատում կարող է վճռուել Մերձաւոր Արեւելի ճակատագիրը

Կամ Ռուսաստանը Մերջաւոր Արեւելում չզգտում է փոխարինել ԱՄՆ-ին

ան: Փաստացի անտարբեր դիտորդի դերն էին ստանձնել Աճգլիան, Ֆրանսիան ու ԱՄՆ-ն: Անուշտ, Սիրիայում բոլորովին ուրիշ խաղադաշտ է եւ խաղացողների այլ համադրութիւն: Աւելի անկանխատեսելի: Այնուամենայնիւ, յուսանք, որ սիրիական ազգային դեմաքրութիւնը չի կիսի Հանրապետական Խաղաղության դժբախտ ճակատագիրը...

Իսկ ըստ ՌԴ կառավարութեանը կից Ռազմարդունաբերական յանձնաժողովի կոլեգիայի փորձագիտական խորհրդի անդամ, «Արեւելի Ռոդիմի» («Հայրենիքի զինանոց») հանդէսի գլխաւոր խմբագիր, դաշտազօրի գնդապետ Վիկտոր Սուրախովսկի «Սիրիայի իրավիճակն ինչ-որ բանով մտան է Ուկրաինայի հարաւարեւելում մղուող դասաբանի սկզբնական յաջողութիւն»: Դոնքասի եւ Լուզանսկի իմքնահռչակ հանրապետութիւններում եւս, որտեղ Նովոռոսիայի կամաւորականաբախարհազօրային բանակը Ուկրաինայից իմքնորոշուելու անջատուելու դասաբանը էր վարում՝ սկզբնական ժամանակաշրջանում գոյութիւն չունէր ռազմաճակատի հոծ գիծ. իրականում դասաբանը կողմերը վերահսկում էին առանձին բնակավայրեր, ճանադարհներ, խաչմերուկներ եւ այլն:

Այժմ թէ՛ այդ դասաբան եւ թէ՛ ժամանակակից համադրութեանի հաշուառմամբ, անդրադառնալով սիրիական կառավարական զինուժի վերջին ռազմագործողութիւնները 2015 թ. սեպտեմբերի 30-ից յետոյ: Այսինքն՝ այն բանից ի վեր, ինչ Ռուսաստանը սկսեց իր ռազմագործողութիւնը Սիրիայում:

1. ՌԴ ԶՈՒ Օդային զորքերի ռազմաօդային ուժերի կողմից հակաասադական ուժերի ռմբակոծումներ ու հրթիռակոծումներ,

Սաուդեան արեւելի իր ստեղծած իսլամական - հակաիսլամական ռազմաֆաղափական դաշնախումբը...

Բանն այն է, որ հակաասադական ուժերը 2015թ. ամռանը հսկայական առաւելութեան էին հասել Սիրիայում: Նրանց կազմում այդ ժամանակ կային ավելի քան 150,000-170,000 զրոհայիններ, իսկ ավելի ճիշտ՝ հասուկ դասաբան վարձկաններ եւ մարդասղաներ, այդ թվում՝

- ԱՄՆ-ի եւ նրա դաշնակիցների կողմից հովանաւորուող ավելի քան 40,000 «չալիսաւոր» կոչեցեալ իսլամիսներ,

աւելի քան 50,000 աբխազիկ ընդդիմադիրներ, որոնց թումն՝ նաեւ Ասադի բանակից դասալուծուած հազարաւոր սղաներ ու սասնեակ հազարաւոր զինուորներ,

- ամերիկա-թուրք-իսրայէլական հովանաւորութիւնը վայելող «Աճ-Նուարա» ճակատի աւելի քան 7,000 զրոհայիններ, - գլխաւոր հարուածային ուժը՝ ԻԼԻՊ-ի աւելի քան 50,000 զրոհայիններ

- վերջիններիս աջակցող աւելի քան 11,000 օտարերկրէալ կամաւորականներ, որոնց մեծա-

տարած: Նրանց խիստ համադրուած եւ կազմակերպուած ռազմագործողութիւնների արդիւնում 2015թ. ամռանը Սիրիայում Ասադի համար ստեղծուել էր ճգնաժամային իրավիճակ:

Ասադի դեմական բանակի զօրքերը (մինչեւ 170,000) եւ նրանց դաշնակից ուժերը (Սիրիայի ազգային դաշնախումբային աբխազիները՝ հիմնականում ալեւիներ եւ դրուզներ՝ մինչեւ 80,000, սիրիացի շիաների «ալ-Աբաս» բրիգադը՝ մինչեւ 10,000, Լիբանանի «Հըզբոլլահի» մարտիկները՝ մինչեւ 3,000, իրաքի շիա կամաւորականները՝ մինչեւ 3,500, իրանական ռազմական խորհրդատուները՝ մինչեւ 150, Իրանի Իսլամական յեղափոխութեան դաշնախումբների կորդուսի՝ ԻՀԴԿ-ի «Ալ-Ղուդա» («Երուսաղէմ») բրիգադը՝ մինչեւ 4,000 մարտիկ. թէդէս ըստ որոշ տեղեկութիւնների՝ նրանց թիւը սասնադաշտի աւելի է եւ հասում է 40,000-ի) թուաբանակի առունով որոշակի առաւելութիւն ունէին:

մից Սիրիայի օրինական իշխանութիւնների եւ նրանց կողմնակիցների, միա կողմից՝ հակաասադական խայտաբղէ ուժերի՝ ԻԼԻՊ-ից մինչեւ ԱՄՆ զինուած ուժերի ստորաբաժանումները, այլեւ՝ այդ երկու ճամբարների առնուազն ընդհանուր ֆինանսա-սնտեսական, ռազմա-ֆաղափական, տեղեկատուական-հոգեբանական կարողութիւնները...

գ. Սիրիայի բնակչութեան մեծ միայն մօտ կէսն է, այդ թումը՝ յասկադրա ալաւիները, որոնց դասաբանում է նաեւ Ասադների կառավարող տնտէսը, ինչդէս նաեւ շիաները, դրուզները, ֆրդերը, որոնք բացալայտ կամ թափում կողմ լինելով Ասադի իշխանութեանը, սասարում են վերջինիս՝ այդ թումը ռազմական, ֆաղափական, սնտեսական ու բարոյական առունով... Ի դէպ, այդ կողմում զոտ զգուշաւոր եւ Ասադի համար, ի վերջոյ, հաւանական վսանգ դարունակող դիրք են գրաւում ֆրդերը, որոնք երկակի խաղ են խաղում Ասադի եւ ամերիկա-իսրայէլական ենթաճամբարի միջեւ... Այնինչ Սիրիայի Արաբական Հանրապետութեան սուննիադաւան բնակչութեան զգալի մասը բացալայտ կամ թափում աջակցութիւն է ցոյց սալիս Ասադի հակառակորդների ճամբարներին:

դ. 2011թ. մարտին սկսուած եւ իր հնգամեակին մօտեցող սիրիական դասաբանի սկզբում թէ՛ ԱՄՆ-ի գլխաւորած կոալիցիան եւ թէ՛ Ասադին աջակցող դեմաքրութիւնները «դրոսի» (փոխանորդային) դասաբան էին վարում Սիրիայում, եւ առաջին ճամբարի հովանաւորած հակաասադական զինուած ընդդիմութիւնը հնարաւորութիւն ունեցալ զգալի յաջողութիւններ ձեռք բերելու: Ասադական ուժերն ա-

նընդհատ մեծ կորուստներ էին կրում, որոնք գնալով աւելի դժուար էր համարել, ի տարբերութիւն հակաասադական զինուած ընդդիմութիւնը հնարաւորութիւն ունեցալ զգալի յաջողութիւններ ձեռք բերելու: Ասադական ուժերն ա-

նընդհատ մեծ կորուստներ էին կրում, որոնք գնալով աւելի դժուար էր համարել, ի տարբերութիւն հակաասադական զինուած ընդդիմութիւնը հնարաւորութիւն ունեցալ զգալի յաջողութիւններ ձեռք բերելու: Ասադական ուժերն ա-

տարածումները, 6. ներկա դաշինք մտաւորական միակ միջուկային տեղութիւնը՝ Պակիստանի Իսլամական Հանրապետութիւնը, ինչդէս նաեւ, անհասկանալի թվացող դասաբաններով՝ 7. Արեւմտեան որոշ երկրներ, որոնց միայն Փարիզի 2015թ. Նոյեմբերի 13-ի «սեւ ուրբաթը» սկսեց սթաիլեցնել, այն էլ ոչ անմիջադէպ եւ դեռ ոչ լրիւ...

Ասադի 2015թ. սեպտեմբերի 30-ին Ռուսաստանը՝ Սիրիայի օրինական նախագահ Բաւար Ասադի խնդրանքով, ուղղակի միջամտեց սիրիական դասաբանին՝ «դրոսի» դասաբանից անցնելով բացալայտ ռազմագործողութիւնների: Հետց դա էր, որ բեկում մեցրեց սիրիական դասաբանի ընթացքում:

Ռուսաստանի ռազմագործողութիւնը Սիրիայում ուղղակի փրկեց՝

ա. Բաւար Ասադին՝ սաղալումից,

բ. Սիրիային՝ որդէսութիւն վերացումից (Լիբիայի օրինակով. ֆարսեղի վրայ այդ երկիրը կայ, սակայն իրականում դեմաքրութիւնը լուծարուած է... գոնէ առայժմ),

գ. սիրիական ժողովրդի մեծ մասին՝ ցեղասղանութիւնից, ստորացումից ու սրկացումից...

դ. Հայերի մասին աւելորդ են համարում նոշել, որովհետեւ թէ՛ հայերիս, թէ՛ խելքը գլխին ունէլ օտարազգու համար դարգ է, թէ՛ ինչ է լինում այնտեղ, որտեղ հայերին անգէն, անկազմակերպ ու անդաշտային վիճակում հանդիպում են զինված թուրքերը, այն էլ յասուկ հրահանգաւորուած թուրք ջարդարարներն ու թուրքական բանակը իր «բաբիլոնացիներով»՝ թեկուզեւ «ԻԼԻՊ»-ի դիմակի ներոյ...

Յաջորդիւ կարունակելով անդրադառնալ սիրիական դասաբանի՝ Մերձաւոր Արեւելի եւ զուլէ ամբողջ մոլորակի աբխազիստական դէմը փոխելու ունակ այդ դասաբան կարտուազոյն իրադարձութեան տարբեր սաղեկներին:

Լ us երեւոյթին, Թուրքիայի ղեկավարութիւնը դաւաճած է համակերպել Մերձավոր Արեւելու ռազմավարական նախաձեռնութեան կորստանքը: Ռուսաստանին եւ ՆԱՏՕ-ին առձակասման հրահրելով՝ դաւաճողական Անկարան շարժում է փորձված (թելուզեւ անարդյուն) ուղիով: Դրանով 30-ին Թուրքիայի ԱԳՆ-ն հայտարարեց, թէ ռուսական «Սու-34» օդանավերից մեկը «խախտել է երկրի տեսական սահմանը»: Դրանից ընդամենը երկու ամիս առաջ ռուսական «Սու-24»-ի ոչնչացման միջադէպը փչ էր մնացել հանգեցնել ռուս-թուրքական բախման:

Երկու միջադէպերի սարքերու թիւնն այն է, որ եթէ նոյնը տրեւելի Անկարան գործել էր գաղտնագրի, ապա այս անգամ բացահայտեմ յստիւրում է Ռուսաստանի հետ ուժային դիմակայութեան մեջ մտնելու դաւաճողականութիւն: Թուրքական ռազմաօդային ուժերուն հայտարարված է սազմադի «մարնջագույն» մակարդակ: Սա մշակուած է «լիակատար դաւաճողութեան» վիճակ, երբ օդայինները կրակ բացելու որոշում ընդունում են առանց հրամանատարութեան հետ համաձայնեցնելու: Թուրք ղեկավարութեան ղեկավարները համաձայն, ռուսական ռազմաօդային կողմից երկրի օդային տարածքի «խախտումները» կարող են հանգեցնել «լուրջ հետեւանման», որոնց դաւաճողականութիւնը կը նկատուի Ռուսաստանի ղեկավարութեան վրայ:

ՌԴ դաւաճողականութեան նախարարութեան դաւաճողական ներկայացուցիչ **Իգոր Կոնաչենկովը** մեծել է Անկարայի բողոքները, դրանք անվանելով «անհիմն փառաբանում»: «Հակաօդային դաւաճողականութեան նույնիսկ թուրք մասնագետները գիտեն, որ օդային տարածք վերահսկող ռադարները ոչ մեկը չի կարող դաւաճել օդային օբյեկտի տեղը եւ տեսական դաւաճողականութիւնը: ռուսական է, թէ՛ ԱՄՆ-ի գլխավորած կոալիցիային», ընդգծել է նա:

Ամերիկայի հրամանատարութիւնը կարծես թէ բնավ հակված չէ դաւաճելու դաւաճողական իրական հանգամանակները: ԱՄՆ դաւաճողական նախարարութեան ներկայացուցիչ **Մարկ Ռայթը**, մանրամասնութիւններին խորամուկ չլինելով, հաստատել է թուրքական կողմի անբաստանութիւնները: «Սեմ Թանթը եմ հաղորդումներին եւ կարող եմ հաստատել, որ երկուսն մեկ ռուսական ռազմաօդային խախտել է Թուրքիայի եւ ՆԱՏՕ-ի օդային սահմանը», հայտարարել է նա:

Շատ ավելի զուտ դիրք բռնած արեւմտյան լրատվամիջոցները, սակայն, կոչ են անում մնադատարար վերաբերել անկանխատեսելի թուրքական վարչակարգի գրաւարկութիւններին: Ինչպէս գրում է քիսանական «Ինդիփենդենս» թերթը, իր ծրագրերի ձախողումից դժգոհ Անկարան կարող է դիմել ռազմական միջամտութեան: «Առաջիկա ամիսներին իրադարձութիւնները զարգացումը հավանաբար ցույց կտայ, թէ տարածաշրջանում ով է հաղթողը եւ

ով՝ դաւաճողը: Սիրիայի նախագահ Բաշար Ասադի գործերը ռուսական օդուժի դաւաճողականութեան ներքին առաջ են շարժվում մի քանի ռազմաճակատներում: Զինված ընդդիմութեան օգնութեամբ Ասադին ստաբիլութիւն թուրք նախագահ Էրդողանի հնգամյա արշավը թերեւս շուտով կավարտուի դաւաճողական», արձանագրում են նյութի հեղինակները: Նրանց կարծիքով՝ դժվար է կանխատեսել ջիհադի հովանավորներից մեկի հակազդեցութիւնն այն դայմանքում, երբ սիրիացի ֆրոնտի մի մարտաօդայինութեան ջոկատներն արդյունավէտ դայմար են ծավալել «Իսլամական տեսութեան» ահաբեկիչների դէմ: «Եթէ Անկարան դա ընկալի որոշում կայացնում, ապա կարող է դիմել ռազմական գործողութեան», կարծում է «Ինդիփեն-

դաւաճողութեան կերի: Ահա թէ ինչու Անկարան գործի է դնում բոլոր միջոցները: Ռուսական «Սու-34»-ի հետ կապված վերջին անբաստանութիւնը, ըստ երեւոյթին, հող է նախադասուած հիշուած բուժքրային գոտի լայնածավալ ներխուժում կատարելու համար: Դա անհնար է իրականացնել առանց օդուժի մասնակցութեան: Այստեղից էլ՝ թուրքական օդուժի «լիակատար մարտավիճակի» հայտարարումը: Թուրքերը մտադիր են հետագայում «ընդդիմադիր կառույցները» Սիրիայի հյուսիսում օգտագործել Հալեպի եւ Իդլիբ ֆաղաֆների դէմ: Թուրք-սիրիական սահմանից մինչեւ Հալեպ ընդամենը 45 կմ է: Այդ ֆաղաֆ գավթումը Էրդողանի վաղեմի երազանքն է: Հալեպը նույնիսկ ռազմավարական կէտ է, ինչպիսին

հիշեցնում է, որ «Սու-24»-ի ոչնչացումից հետո երկրորդ դիվանագիտական շփումները փաստորէն դադարեցվեցին: Անկարան զրկվեց նույնիսկ ժնեյան բանակցութիւնների շրջանակներում արդյունավէտ որոշումների ընդունման հնարավորութիւնից: Թուրքերը շրջափակեցին ֆրոնտային «Ժողովրդավարական միութիւն» կուսակցութեան մասնակցութիւնը ժնեյի բանակցութիւններին: Նրանք փաստորէն առաջարկում են ընդդիմութիւնը մասնատել ըստ ազգային դաւաճողութեան: Նման դայմանքներում յուրաքանչյուր էթնիկական խումբ առաջ է փառում Սիրիայի կազմում իր գտնվելու սեփական դայմանքները: Թուրքիան հրահրում է Սիրիայի մասնատում ըստ էթնիկական սահմանագիծերի: Նման փա-

մեղադրել «Իսլամական տեսութեան» ազակցելու համար: Այդ մասին գրում են Իսրայելի, Դոմաստանի եւ նույնիսկ ԱՄՆ-ի լրատվամիջոցները: Իսկ երկրորդական անդամ երկրները դաւաճողական ցնցված են Թուրքիայի կրթութիւնից եւ ֆինանսական ահաբեկումից: որոշված 3 մլրդ եվրոօգնութիւնից բացի թուրքերը եւ 5 միլիարդ են դաւաճում, սղառնալով հակառակ դեմքում եվրոպացիներին խեղդել գաղթականների նորանոր հեղեղների մեջ:

Թուրքիայի ներառական իրադրութիւնը եւ անմասն է Էրդողանի համար: Տարատվի բնորոշմամբ, երկիրն այժմ ֆաղաֆական ճգնաժամ է աղրում, քանի որ արեւելում ֆաղաֆական դաւաճում է մղվում ֆրոնտի դէմ: Թուրքական հեռու-

Ռուս-թուրքական դաւաճողականութեան շրջանակներում

սենը»: Ի դեպ, փետրվարի 1-ին ռուսական եւ միջազգային որոշ լրատվամիջոցներ հաղորդեցին, որ արձանագրվել են թուրքական տարածքի Սիրիայի սահմանամերձ շրջանների հրետակոծման փաստը:

ՌԴ Մերձավոր Արեւելի եւ Կենտրոնական Ասիայի երկրներին ուսումնասիրութեան կենտրոնի տնօրէն **Սեմյոն Բաղդասարովը** կարծիքով՝ վերջին զարգացումները հաստատում են իր այն կանխատեսումը, որ թուրք-ռուսական ռազմական հակամարտութիւնն անխուսափելի է: «Գլխավոր հարցն այն է, թէ ով կվերահսկի Սիրիայի հյուսիս-արեւմուտքում գտնվող 98 կիլոմետրանոց բուժքրային գոտին: Մոտ երկու շաբաթ առաջ «Իսլամական տեսութեան» դէմ դայմարի դաւաճողականութեան կարծիքով թուրքական զորքերը մտնում են Սիրիայի տարածք եւ վերահսկողութեան սակառան Զարաբլուսի շրջանի անցատներից մեկը: Միաժամանակ նրանք անմարտ Սիրիայի ազ Զազ սահմանային կէտում», ասել է նա ԻՉՏՏՏԳՎՐ՝ ՏՐՊՐՐՈ գործակալութեանը տված հարցազրույցում:

«Զաբաթ ան-Նուրա» իսլամիսական խմբավորման առաջնորդ Աբու Մուհամմեդ ալ-Ջուլայանին բացեփառ խոստովանել է, որ թուրքերն արդէն վաղուց Սիրիայի տարածքում են: Ի դեպ, դաւաճողական Մոսկվան առայժմ որեւէ ձեռք չի մեկնաբանել թուրքական ներխուժման փաստը, որի մասին Բաղդասարովն ահազանգել էր շաբաթներ առաջ: Իսկ այժմ այսուրեւ կոչված «սիրիական ընդդիմութեան» երկրները ժնեյան բանակցութիւնները առիթով ըմբակոծումները դադարեցնելու վերջնագրեր են ներկայացնում Ռուսաստանին: Սա դաւաճողական չէ, քանի որ բանակցութիւններից առաջ «չափավորական» իսլամիսներից ցանկը կազմվել է Էր-Ռիդուան: Եթէ ռուսական օդուժի օգնութեամբ սիրիացի ֆրոնտը եւ կառավարական զորքերը կարողանան փակել թուրք-սիրիական սահմանը, ապա «չափավոր» եւ ոչ այնքան չափավոր «ընդդիմութեան» ուժերը կհայտնվեն ծուղակում, իսկ նախագահ Էրդողանը իր հերթին խայտառակ

Մոսկվա է Իրաքում: Բաղդասարովը ՌԴ ղեկավարութեան առաջարկում է շուտափութեամբ համաձայնութեան հասնել ֆրոնտի հետ եւ հակահարված տալ նախահարձակ թուրքերին: Նաեւ հարկավոր է զեմք մասակարարել ֆրոնտային ՊԿԿ-ին մերձավոր «Ժողովրդավարական միութիւն» կուսակցութեան կազմավորած ինքնադաւաճողականութեան ջոկատներին: Համատեղ ուժերով հնարավոր է թուրքերին դուրս տղրել Զարաբլուս եւ ազ Զազ սահմանային ռազմավարական կէտերից:

«ՊԿԿ-ն արդէն վաղուց Թուրքիայի հարավում դաւաճողական դաւաճում է մղում Էրդողանի վարչակարգի դէմ: Եթէ Մոսկվան համոզեւ բերի անվճարականութիւն, մեմք սանուկ կսանք այդ դաւաճումը», ընդգծել է Բաղդասարովը:

Ինչ վերաբերում է ՆԱՏՕ-ի արձագանքին, նա կարծում է, որ եթէ թուրքական զորքերը ըմբակոծութեան ենթարկվեն սիրիական տարածքում, ապա ոչ ոք չի միջամտի: Արեւմուտքի խեղդող ֆաղաֆական գործիչներից մեկը մասնավոր գրույցի ժամանակ Թուրքիայում ֆրոնտային գործող կադակցութեամբ ասել է, որ ՆԱՏՕ-ն չի միջամտի:

Հարկավոր է ուժադրութիւն դարձնել նաեւ Թուրքիայի սեփական փոխ, որեւէ աղրում են ազգային փոքրամասնութիւններ՝ լազեր, ուրումներ, համոզեցնել: Նրանք եւս Ռուսաստանի կարիքն ունեն, որոշեալ Թուրքիան դաւաճող ժողովրդավարական համադաւաճողական երկիր:

Արեւելագետ **Սսանիսլավ Տարասովը** թուրքերի վերջին սաղարմի կադակցութեամբ

կողային ձեւաչափի դայմանքներում չի հաջողվի հասնել ընդհանուր համաձայնութեան: Նշանակում է՝ բանակցութիւնները կձախողվեն, մինչ ռուսական օդուժը եւ կառավարական բանակը հաջող գործողութիւններ են իրականացնում: Ամերիկացիները նույնպէս գիտակցում են, որ գործողութիւնը վաղ թէ ուշ դուրս կընկնէ Սիրիայի տարածքից: Պատահական չէ, որ նրանք արդէն մնութեան են առնում ցամաքային գործողութեան սցենարը: Միանգամայն հնարավոր է, որ թուրքերը դիտարկույրում են իրավիճակը, որոշեալ Մոսկվան դիմի դաւաճողական փայլերի: Պատահական չէն Էրդողանի մտածական ղեկավարները, թէ անհրաժեշտ է կարգավորել շփումները, այդ թվում՝ ռազմական ոլորտում:

Թուրքերին դուր չեն գալիս Սիրիայի հարցում ռուս-ամերիկյան հարաբերութիւնների դրական տղաշարժերը, Սերգեյ Լավրովի եւ Զոն Զերրիի անմտադար հեռախոսազրույցները: Անկարան փաստորէն դուրս է մնում Սիրիայի խնդրի կարգավորմամբ զբաղվող երկրների խմբից: Անցյալում Մոսկվան Թուրքիային եւ Սաուդյան Արաբիային համարում էր համարժեք գործընկերներ: Պատահական չէ, որ երկուսն էլ ներառվեցին Սիրիայի խնդրի բանակցային «ֆաղաֆ» մեջ: Բայց այսօր Մոսկվան եւ Վաշինգտոնը համաձայնութիւնների են հասնում երկրորդական կարգով եւ հետ արդէն հրադարարում են իրենց դիրքորոշումը: Թուրքիային «արտաքին» միջազգային դիվանագիտութիւնից: Միաժամանակ Արեւմուտքը սկսել է Էրդողանի վարչակարգին

տեսնութեան լուրերի թողարկումները լի են սարսափազրուստարաններով:

Թուրքիայի ղեկավարութիւնը ստիպված է կողմնորէն խախտել խաղի կանոնները: Նա չկարողացավ ՆԱՏՕ-ին ստիպել թուրք-սիրիական սահմանը ճանաչելու որոշում անբողջ դաւաճողական ռազմական սահմանագիծ: Զիջողկեց սեղ խել Ռուսաստանի եւ ԱՄՆ-ի միջեւ: Անցյալ նոյեմբերին Անկարան սաղարմի դիմեց եւ խզեց արգասավոր ֆաղաֆական ու սնեստական կադերը Մոսկվայի հետ: Սերկայումս նա փորձում է վերականգնել շփումները, բայց դարձյալ սաղարմ ձեւերով: Թուրքիան ասիճանաբար խորատուվում է իր բարբարոսական անցյալի մեջ: Ականա վերիճում են «Եվրոպայի հիվանդ մարդու» մասին ասված հայտնի արտահայտութիւնը: Ամեն ինչից զգացվում է, որ թուրքական ղեկավարութեան ներքում կտուկ սրվել է դայմարը հանում իշխանութեան: Ուստի Էրդողանը փորձում է համախմբել հասարակութիւնը, շահարկելով «արտաքին թեման» կերպարը:

Ծանր իրավիճակում հայտնված Էրդողանի վարչակարգը անկանխատեսելի է: Նա ուզում է հանրաքվե անցկացնել սահմանադրութիւնը փոփոխելու նպատակով: Թուրքիան խորհրդարանական հանրապետութիւնից կվերածվի նախագահականի, եւ բոլոր լիազորութիւնները կանցնեն Էրդողանին: Նա կարող է հասարակութեան ազակցութիւնը ստանալ, եթէ մի լավ «թափ տա» ընդդիմութեանը, օրինակ, եթէ արտաքին դրութիւնը հայտարարի «Հայրենիք վստահ մեջ է» կարգախոսով եւ այլն:

Օսմանյան կայսրութեան ժառանգութեան համար ՊԿԿ-ի դէմ դայմարելը կարծես թէ այնքան էլ տղապորիչ չէ, մինչդեռ մեծ տեղութիւն Ռուսաստանի հետ առձակասման մեջ մտնելը միանգամայն ուրիշ բան է: Սակայն դա տաս վստահավոր խաղ է: Հնարավոր է, որ Թուրքիայում որոշակի շրջանակներ արդէն մտածելիս լինեն Էրդողանին աստղաբեկից հեռացնելու մասին:

Հայոց բանակի 24-ամյակի նախօրյակին հաջափորտ Արցախյան պատերազմի հայկական զորքերի հաղթանակը հիշելու և հայրենիքի պաշտպանության համար զոհված զինուորականների հիշատակը պահպանելու նպատակով «Հայոց բանակ» խորագրով: Ցուցադրակներին ներկայացված են վերջին երկու տարիների սահմանափակում տրամադրված ավելի քան 180 զինք ու ամսագիր:

Կենսոճանկան ցուցադրակում ներկայացված են Արցախյան բանակի անդամների և զինվորների մասին: Անկախ Հայաստանի ղեկավարության գործիչներ, հայոց բանակի կազմակերպիչներ, ՀՀ դաշտային զորքերի ղեկավարներ, հայաստանի Արցախյան հերոս Վազգեն Սարգսյանի, ՀՀ նախագահ, Արցախյան հերոս Ռոբերտ Զոհրաբյանի, ՀՀ դաշտային զորքերի ղեկավար, վարչապետ, ադա ՀՀ նախագահ, Արցախյան հերոս Սերժ Սարգսյանի, ՀՀ դաշտային զորքերի ղեկավար Վազգեն Մանուկյանի հեղինակած կամ մասնակցած մասին դաշտային զորքեր:

Առանձին ցուցադրակում ներկայացված են Արցախյան դաշտային զորքերի ղեկավար, Արցախյան հերոս Սերժ Սարգսյանի, ՀՀ դաշտային զորքերի ղեկավար Վազգեն Մանուկյանի հեղինակած կամ մասնակցած մասին դաշտային զորքեր:

Մանկավարժական համալսարանի «ՏԱՅՈՑ ԲԱՆԱԿ» ցուցադրությունը

Արցախյան հերոս, գեներալ-լեյտենանտ Սամվել Բաբայանի «Ազդակազմ 44» (հայերեն, ռուսերեն), ՀՀ դաշտային զորքերի նախարար, Արցախյան հերոս, գեներալ-գնդապետ Սեյրան Օհանյանի «XXI դարի բանակը», «Հայկական բանակի 20-ամյա արժեքները» գրքերը:

Մեկ դարակով ներկայացված են «Ղարաբաղյան պատերազմ, 1988-1994» հանրագիտարանը եւ հանրագիտարանային արժեք ունեցող Սասուն Գրիգորյանի «Հավերժության լուսամտային», Գայա Առսանյանի «ԼՂՀ ազգային պաշտպանական դրոշմ, 1988-2000», Բակուրի «Արցախյան գոյամարտի համահավաք», Հովհաննես Արմենակյանի «Ես մի զարկ եմ ֆուտբոլի» գրքերը:

Տարբեր արժեքների հրատարակությունների բաժին լրացնում են 2015 թ-ին տպագրված գրքեր: Դրանց թվում են Տիգրան Պետրոսյանի եւ Գարեգին Ղազարյանի «1100 հայազգի գեներալներ, ծովակալներ» (անգլերեն), Վոլոդյա Հովհաննիսյանի «Սի-

սական ջոկատ», Երեւանի ղեկավարող համալսարանի հրատարակած «Թաթուլ» գրքերը:

Առաջին անգամ ներկայացվել է Մանկավարժական համալսարանի երաժշտական ժանրի հրատարակված «Մրցանակ» գրքը, որ ներկայացնում է Արցախյան դաշտային զորքերի 50 մանկավարժականների կենսագրություն, որոնցից 15-ը հերոսաբար մահ-

ացվել են, այդ թվում Հայաստանի ազգային հերոս Մովսես Գորգիսյանը, ՀՀ եւ Արցախյան Մարտական խաչ 1-ին աստիճանի շքանշանների աստիճանի Մեխակ Մեխակյանը, ՀՀ եւ Արցախյան Մարտական խաչ 2-րդ աստիճանի շքանշանների աստիճանի Գեորգ Զամբարձույանը:

Ներկայացված են Ստեփանակերտում տպագրված Սենոր Հասարայանի, Մեծ Հարությունյանի, Տարոն Հակոբյանի,

Սիրվարդ Մարգարյանի, Վահրամ Աթաջանյանի, Գայա Առսանյանի մեկ սասնակից ավելի գրքեր:

Մեծ թիվ են կազմում Արցախյան հերոսամարտի մասնակցած եւ անմահացած հայրերի ներքին նվիրված գրքերը: Դրանց թվում անցնում է հիսունից: Ներկայացված են «Մահադարձներ», Գոհար Մարտիրոսյանի «Արեւիկա բանաձեւ», Աստուհի Ծառուկյանի Մոնթե Մելիքյանին նվիրված եւ այլ գրքեր:

Ցուցադրությունում տեղ է տրվել «Հայոց բանակ» եւ ՀՀ դաշտային զորքերի նախարարության Վազգեն Սարգսյանի անվան ռազմական ինստիտուտի «Կուրսան» հանդեսներին, որոնցում հրատարակված նյութերը դասնում են բանակի անցած ուղու, ներկա խնդիրների մասին:

Ցուցադրությունը խիստ ուսուցողական է եւ ունի ռազմա-հայրենասիրական դաստիարակության մեծ նշանակություն:

ԱՆՆԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ, ԳՊՄՍ գիտական գրադարանի վարիչ

Նորընծա գրքի ներկայացում- ֆանսերկում ԱՄԿ գրասենյակում

Ի գիտություն լրացված իջողների հայտնում են, որ փետրվարի 10-ին, ժամը 13.00-ին, Ռանկավար Ազատական կուսակցության «Նազար եւ Արեւմիտ Նազարյան» կենտրոնական գրասենյակում (Հանրապետության 47) տեղի կունենա դասնական գիտությունների թեկնածու Արմեն Մանուկյանի «Ենթագետիկ անվանական մարտահարվածները Կովկաս-կասպյան սարածառքում» գրքի ֆանսերկումը՝ ոլորտի փորձագետների մասնակցությամբ: Զննարկման ընթացքում ցանկացողներին կհրավիրվեն նորընծա գրքի օրինակներ:

«Չիկան» տեղը ճանաչվեց համաշխարհային տղամալիք

Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպությունը խոստովանել է, որ «Չիկան» տեղի արագորեն սարածվող վիրուսը համաշխարհային տղամալիք է: Ըստ այդմ հայտարարված է արակարգ դրություն: Համադասասխան հայտարարությամբ հանդես է եկել ԱԶԳ գլխավոր սնուցման Սարգսյան Զենը:

Նրա խոսքերով, իրավիճակը դառնալից է համակարգված միջազգային արձագանք: Ընդամենը դառնալիքի չէ մտնել ուղեւորությունների կամ առեւտրի սահմանափակումներ, ավելացրել է Զենը:

Ողյթեր գործակալությունը նշում է, որ ԱԶԳ-ն արակարգ դրություն է հայտարարել անկախ փորձագետների հանձնախմբի խորհրդով: Ավելի վաղ միջազգային քննարկումներում ֆնդադասություն էր հնչել դաշտային կառույցների վնասված արձագանքի բացակայության առնչությամբ:

ԱԶԳ որոշումը կօգնի արագորեն հակազդել վիրուսին եւ առաջնահերթ կարգով ծավալել սկյալ խնդիրն նվիրված գիտական հետազոտություններ:

«Չիկան» վիրուսը առաջին անգամ հայտնաբերվել է 1947 թ. Ռուսաստանում, բայց մինչեւ վերջերս համարվում էր մարդու համար անվտանգ: 2015 թ. վիրուսը Աֆրիկայից եւ Ասիայից հասավ Հարավային Ամերիկա եւ արագորեն սարածվեց այնտեղ: Վարակի աղբյուրը մոծակներն են: Համեմատաբար անվտանգ հա-

մարված ախտահարույց միկրոօրգանիզմը վերջերս կարող էր միկրոգեոֆալիայի բազմաթիվ դեղորայքի հետ: Դա ուղեղի եւ գանգոֆի բնածին փոխարկում է, որը հանգեցնում է մեղմորեն հետամնացության:

Ներկայումս վիրուսն առկա է սարածառքային 21 երկրներում եւ մանավանդ Բրազիլիայում: «Չիկան» վտանգավոր է առավելադեպ հոգի կանանց եւ մինչեւ 2 արեւական մանուկների համար: Վիրուսի սարածվածությունը վկայակոչելով՝ ԱՄՆ-ը առաջարկեց 2016 թ. օլիմպիական չափերից հեռացնել Բրազիլիայում: Վերջինիս վարչապետը ի դասասխան հայտարարեց, որ վիրուսը վտանգավոր է հոգի կանանց եւ մանուկների համար, որոնք սկյալ դեղորայք կարող են չայցելել Բրազիլիա: «Չիկայով» վարակվելու դեղի արդյունքում բացահայտվել է նաեւ ԱՄՆ-ում: ԱԶԳ-ն նախագրուցեցրել է, որ մոտ ժամանակներս վիրուսը կսարածվի Նոր աշխարհի բոլոր երկրներում՝ բացառությամբ Կանադայի եւ Չիլիի:

ԱԶԳ կանխատեսումների համաձայն, Ամերիկա աշխարհամասում «Չիկան» վիրուսով կարող է հիվանդանալ 3-4 մլն մարդ: Կազմակերպությունը հասուկ բաժին է ստեղծել վիրուսի դեմ դայաբարելու նպատակով: Վերջին անգամ արակարգ դրության միջազգային ռեժիմ հայտարարվել էր ավելի քան 11 հազար կյանք խլած «Էբոլա» վիրուսի դաշտային:

Պ. Բ.

Մերօրյա հրեցակներ

Զե՛ր հավասում, դե լսե՛ք:
Հունվարի 27-ին, երեկոյան հարեւանուհու սննդ վերադարձա իմ բնակարանը, բանալին դռան մեջ ջարդվեց: Մնացի դուրսում:

Հարեւանները դուրս եկան, փորձեցին օգնել, չարչարվեցին, աղաբողություն: Նրանցից մեկը՝ Արսն, հիբեց ինչ-որ համար եւ զանգահարեց: Տառապորեն 15 րոպե անց արկղերով, սարաներով, շոքաներով մտան մեր սանն էին՝ Կոմիտասի 16 շնչով 4-րդ հարկում: Չորս ջահել, կորովի ջղաներ, որոնք առանց խուճաղի իրենց գործն էին անում: Ամենակրկեսները տղայով օղակը ոսկերից հազավ, ամրացրեց գոկասեղինն եւ անհետացավ:

Մի ֆանի րոպե անց իմ բնակարանի դուռը ներսից բացվեց: Ինչպե՛ս էր 4-րդ հարկի փակ եվրոդասուհանը՝ առանց աղակին կոսրելու բացել, մեկ բնակարան, մնաց հանելուկ:

Հարեւաններ ոգեւորված հյուրասիրություն էին առաջարկում եւ դրան, իսկ նրանք հրաժարվեցին: Եթե չեստեսի, չէի հավասա, թե մեր օրերում այդքան անախախտի՞ր ժողովրդին իսկական ծառայողներ կան:

Վերջին դառն խնդրեցի գոնե իրենց անուն, ազգանուններն ասել:

Արակարգ իրավիճակների նախարարության Հասուկ փրկարարական աջակցության կենտրոնի 19-րդ ջոկատ:

Կառնիսաններ՝ Արմեն Ներսիսյան, Վարադդա Ներսիսյան
Ենթաստաններ՝ Տիգրան Մարկոսյան, Գարիկ Ստեփանյան
Օրհնյալ լինեն ժողովրդին իսկական ծառայող հոգիները:
Հնորակալություն:

ՎԱՐՍԵՆԻԿ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ, Կոմիտասի 16, բն. 18

ՎիվաՄեյ-ՄՏՍ-ի ծածկույթի ֆարեգի եւ սեխնուլոգիաների վերաբերյալ տեղեկությունները հասանելի են հանրությանը

ՀՀ Հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովի 2014 թ.-ի ապրիլի 2-ին ընդունած N70 ռոբոտան համաձայն ՎիվաՄեյ-ՄՏՍ-ի դաշտային կայքէջում հրատարակված են ընկերության բաժնական կառուցված ծածկույթով աղախովված եւ ծածկույթ չունեցող բնակավայրերի ցանկը, ինչպես նաեւ ծածկույթով աղախովված բնակավայրերում կիրառվող համադասասխան սեխնուլոգիաների ու մասուցվող ծառայությունների վերաբերյալ տեղեկատվությունը (հղում կայքին՝ <http://www.mts.am/individual-customers/help-and-support/service-zone/coverage-map>): Տվյալ տեղեկությունները հասանելի են նաեւ ՎիվաՄեյ-ՄՏՍ-ի բոլոր տղասարկման կենտրոններում:

«ԱԶԳ» ԸՄԲԱԹԱԹԵՐԹ
Հրատարակության ԻԳ Տարի
Հիմնադիր եւ հրատարակիչ «ԱԶԳ ՕՐԱԹԵՐԹ» ՍՊԸ
Երեւան 0010, Հանրապետության 47
e-mail: azg@azg.am, azg2@arminco.com
www.azg.am

Գլխավոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱԻՏԻՔԵԱՆ հեռ. 060 271117
Հաշվապահություն (գովազդ) հեռ. 582960, 060 271112
Լրագրողների սեյնակ հեռ. 060 271118
Համակարգ. ծառայություն հեռ. 060 271115

Շուրջօրյալ լրատվական ծառայություն
հեռ. 060 271114, 010 529353
Համակարգչային ծառայություն՝ «Ազգ» թերթի

Թերթի նիւթերի ամբողջական թե՛ մասնակի արտատրամները տղազիր մանուկի միջոցով, ռադիոհեռուստատեսությամբ կան համացանցով, առանց խմբագրության գրատու համաձայնության խախտ. արգելվում են համաձայն ՀՀ հեղինակային իրաւունքի մասին օրենքի: Նիւթերը չեն գրայնուսում ու չեն վերադարձում: Գ. տղառով յոթուներեղ գովազդային են, որոնք բովանդակութեան համար խմբագրութիւնը դասասխանասութիւն չի կրում:
“AZG” Weekly
Editor-in-chief
H.AVEDIKIAN / phone: 374 60 271117
47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 0010

Ազգայնականություն

Թիվ 4(256)
5 ՓԵՏՐՈՒԱՐ,
2016

Նաիր 3ԱՆ

Հին ժամանակներում՝ հասկաղես միջնադարում, ընդունված ու հարգի են եղել առուղների ելույթ-մրցույթները մեջլիսներում, երբ արդար դասավորն ինքը՝ ժողովուրդն էր՝ իր անաչառ զննահասանհով: Հենց այդ ժամանակներում ամբողջ Արևելքում առուղները մեծ համարում ունեին ժողովրդի օջախում, անգամ իբրևամական ու թագավորական դասերում: Մենք անգամ հեփաթներ ունենա առուղների մասին, որոնք վե-

ժողովուրդներից յուրաքանչյուրն այն կարող է իրենը համարել, սակայն մեր բանաստեղծները կարծում են, որ առուղ Ղարիբը հայ է եղել, որովհետև հեփաթի հերոսը Ղարիբ անունն է ստացել, քանի որ յոթ տարի դեփերել է երկր-երկիր, դանդաղեց եղել, իսկ դանդաղությունը բնորոշ է միայն հայերին, այն ասես մեր ազգային հասկանիքն ու ճակատագիրը լինի:

Արևմտահայաստանում առուղ Ղարիբի մասին վաթսույն երգերը, Կոմիտասի անվան դերասանական կոմսերվատորիայի արխիվում եղած բանահավաքական նյութերը: Ժողովրդական կամ օմերա: Ժողովրդական հեփաթների, զրույցների, ասֆերի այնպիսի ընթացիկ ունենա, որ ուրիշ ժողովուրդները կերպերին:

Ժողովրդական առաջին օպերան՝ թղթի վրա

րածվել են նաեւ երգերի: Դրանք դարձել են բարձրագույն արվեստի արձանագրությունները նաեւ երգեր են հյուսել առուղների մասին:

Ժողովրդական ու գուսանական երգերը մեր երգիչներն այսօր էլ հաճախ են կատարում: Ժողովրդական երգիչ, բանասեր **Սմբատ Խալաթյանը**, հեփաթները լինելով մեր ժողովրդական բանահյուսությանը ու հասկաղես հեփաթներով, ուսուցողությունը կենտրոնացրել է հասկաղես Առուղ Ղարիբի դասերում: Տարիներ առաջ մեր նվիրած ժողովրդական հեփաթների գրում, որի հեղինակը Հավիդ Գրիգորյանն է, Սմբատը վերընթերցել է «Առուղ Ղարիբ» հեփաթը եւ որոշել այդ դասերում ժողովրդական օմերայի լիբրետոյի թեմա դարձնել: Ուսումնասիրելով բանահյուսական սարքեր վկայություններն ու զրույցներ՝ երիտասարդ բանասերն ի մի է բերել թեմային առնչվող բոլոր նյութերը եւ գրել «Առուղ Ղարիբ» օմերայի լիբրետոն՝ հիմնվելով հասկաղես գուսան Ջիվանու մականով հեփաթի վրա: Իր ստեղծագործությունը Սմբատ Խալաթյանը ներկայացրել է կոմպոզիտոր, թառահար **Արսեն Խաչատրյանին**, որն էլ դրա հիման վրա գրել է երաժշտությունը: Կոմպոզիտորն էլ իր հերթին է ուսումնասիրել ժողովրդական երգերը, համարել ու համեմատել:

թերը, բոլոր մեղեդիները համարել է: Արդյունքում դարձվել է, որ նույն մեղեդիով մոտ քսանուհին երգ կա: Օրինակ՝ հեփաթում առուղ Ղարիբը զնուն է իր հոր մոտ ու երգում «Գլխիդ մեռնեմ, ծերունի հայրիկ» երգը: Արսեն Խաչատրյանը նկատում է, որ այդ մեղեդին լայն է մասնաճյուղավորվել «Առուղ Ղարիբ» մեփաթում: Ընդհանրապես, մի շարք երգեր մեծ տարածում ունեն մեր ժողովրդի մեջ՝ որոշ գուսանական ստեղծագործություններ: «Առուղ Ղարիբ» ժողովրդական օմերայում այդ երգերը ներգրավվել են՝ առանց միջամտության ու փոփոխությունների, գրվել են նաեւ մեր երգեր: Ոչ մի երգ նույնպես չի եղել: Արսեն Խաչատրյանը առաջին անգամ է գրել դրանց նոտաները: Ծավալուն հեփաթ-սիրավերը ներկայացվում է ավելի սեղմ: մոտ քսան երգ է ընդգրկված: Երկու գործողությանը ժողովրդական օմերայում կան խմբերգեր, մեներգեր, դարձերգեր: Գլխավոր գործող անձինքն են առուղ Ղարիբը, նրա մայրը, հայրը, սիրած աղջիկը՝ Սամանը:

խարտությանը: Այնտեղից դասասխանել են, որ հավանել են, բայց օմերան բեմադրելու համար բարդություններ են ծնունդ: Այսպես են դասառարարները մեր օմերայի արհեստները երգում են միայն դասական, իսկ նվագախումբն էլ սիմֆոնիկ է, հեստաբար, նրանք չեն կարող ժողովրդական երգեր ու երաժշտություն մատուցել: Սակայն Արսեն Խաչատրյանը ու Սմբատ Խալաթյանը վստահ են, որ խնդիրը կարելի է լուծել՝ սիմֆոնիկ նվագախումբի ու ժողովրդական անսամբլի համատեղությամբ, իսկ երգիչներին կընտրեն մրցույթի միջոցով: Ի վերջո, ոչ ոք չի կարող ժխտել, որ մենք ժողովրդական սաղանդավոր երգիչներ ունենք: Լիբրետոյի հեղինակային իրավունքը Սմբատն արդեն ունի: Երաժշտության նախնական սարքերակը ձայնագրման փուլում է, եւ հարկ է, որ դրա համար եւս հեղինակային իրավունք ձեռք բերվի: Հեղինակները սկսել են համագործակցել նկարիչ **Հայկ Սայադյանի** հետ, որը շարժանկարի մեծ փորձ ունի եւ բեմի, զգեստների ձեւավորումից բացի, դասառարար է նաեւ անիմացիոն հասկանալի օմերայի համար: Նա մանրակրկիտ ուսումնասիրել է առուղ Ղարիբի ժամանակաշրջանը, կենցաղավարությունը, հագուկաղը եւ գործող անձանց համար կստեղծի սարագներ, բեմական համադասարան միջավայր ու մթնոլորտ:

Պարզվում է՝ Առուղ Ղարիբի մասին վաթսույն երգ կա, եւ ժամանակին առուղներն այս սիրավեր-հեփաթը ժողովրդին դասեր են անվազն մեկ շաբաթում: Սազն ու թառը ձեռքներին՝ երգել են ու ամենահեփաթական մասում կանգ առել՝ ժողովրդին հորդորելով՝ բարձրագույնը լսելու համար հաջորդ օրը դարձյալ հավաքվել հրադարանում: Այսպես, դարձել են բարձրագույն արվեստի արձանագրությունները մեր հայրենիքում: Առուղ Ղարիբի ու գեղեցկուհի Սամանի սիրո մասին հեփաթը: Արեւելյան

Հեղինակներն օմերան ներկայացրել են մեր մշակութային կյանքի ու արվեստագետների դասին: ՀՀ ժողովրդական արհեստների **Օֆելյա Համբարձումյանը**, **Ռուբեն Սաթեղյանը**, **Թովմաս Պողոսյանը**, կոմսերվատորիայի դոկտոր **Ալինա Փախլեանյանը** բարձր կարծիք են հայտնել ու նշել՝ մենք, որ ժողովրդական հարուստ ժառանգություն, բանահյուսություն ունենա, վաղուց դասեր են ստեղծած լինելով ժողովրդա-

մուն է, որ դերությունն անհրաժեշտ համարի, որ մենք ունենանք ժողովրդական օմերա ու աջակցի «Առուղ Ղարիբ» բեմադրությանը: Չէ՞ որ այն դեր է ոչ միայն մեր հասարակությանը, այլեւ Հայաստան այցելող օտարերկրացիներին, որոնք մեր երկրում ուզում են ծանոթանալ մեր մշակույթ, ու ավելի հաճախ՝ ոչ թե դասական երաժշտական բեմադրություններ, այլ ժողովրդական ստեղծագործություններ:

Հասնիկ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

ԻՐ ԲԱՆՈՒՆԻ ՀԵՏ ՆՈՒՅՆԱՑԱԾ ԲԱՐԱԿ ԵՅՈՒՂ ԱՂՋԻԿԸ

«Տաղարանում» որքան ներդրում, այնքան էլ «սնուցվում եմ»: Հետագա գործունեությունս միայն իմ հողի վրա եմ դասկերացնում եւ հասկաղես՝ «Տաղարանի» հետ: Նրա հետ անցնելիք ձանադարի ունեմ...»:

Մարիաննա Վերադյան

Բարակ շուրջ փանոնահարուկու բեմադրությունը հիշվել էր դեռ «Տաղարանի» նախորդ համերգաշրջանից՝ փնտրական մեղեդու զուլալ կատարում, բեմական գեղեցիկ, անթերի դասկաղած, հանդիսականի անթափույց համակրանք... Եվ ահա համույթի հեթական համերգն էր, եւ նրանում բացառապես հնչելու էր հայկական գործիքային երաժշտություն, դա լավագույն առիթն է ներկայացնելու Մարիաննա Վերադյանին:

Մարիաննան հանրապետական (2009) եւ միջազգային (2010, 2011 թվականներ) մրցույթների առաջին մրցանակակիր է, արժանացել է ոսկե մեդալի եւ «Բեմական հմայք» կոչմանը, մինչ այս նվագել է մի շարք համույթների (Ռուբեն Նիկողոսյանի «Փարվանա» ժողովրդիների, «Սարգա» դարի խմբեր եւ այլն) կազմում, ունեցել մեծահամերգներ, դասվում է մեզանում ամենաբարդ կատարողական ժեստիկային իրադրություն լավագույն փանոնահարների շարքում: Ավել Գաբրիելյանի անվան, աղա՛ Վլ. Սոփեմիարյանի անվան երաժշտական դպրոցներն ավարտելուց հետո ուսանել է Երևանի դերասանական կոնսերվատորիայում, գերազանցության դիպլոմներով ավարտել նաեւ հայրենի երաժշտանոցի մագիստրատուրան եւ ասորիանստուրան: Իր ավարտական ֆնոնայան ժամանակ ներկայացրած համերգային ծրագիրը հազեցած էր կատարման ժեստիկայով ամենաբարդ ստեղծագործություններով: Պետական կոնսերվատորիայի ժողովրդական գործիքների ամբիոնի վարիչ Արզա Ոսկանյանը հենց այդտեղ էր երիտասարդ երաժիշտի ներկայացրել՝ որոշել լավագույն ժեստիկայի ունեցող փանոնահարի: Այնուհետ, տարիներ առաջ Մարիաննան դեր է դառնալ ջութակահար. նկատի առնելով յոթնամյա աղջնակի սվալները՝ իրեն ջութակի դասարան էին ընդունել: Բայց սանը մանկուց ծնել էր ֆրոգ փանոնը, սիրել գործիքը, ու ահա դարձավ Հասնիկ Լեյոլյանի, իսկ հետագայում՝ Ավարդ Միրզայանի սանը: Երաժշտական դպրոցների սանուհին արդեն համոզել էր գալիս կոնսերվատորիայում անցկացվող համերգներին, փորձառու երաժիշտներով համալրված այլ համույթների կազմում:

«Հմուտ վարիչներից» լինեն դրանք փանոնահարներ թե այլ մասնագիտացում ունեցող երաժիշտներ, լայն բան են սովորել, եւ շարունակաբար նրանցից ֆաղում են իմ արվեստի կատարելագործման համար անհրաժեշտ, ամենադասկանը, ասում է Մարիաննա Վերադյանը: Երբ կատարում են որեւէ ժամանակակից կոմպոզիտորի գործ, ձգտում են անդաման անձամբ նրանից ստանալ սվալ ստեղծագործության մասին ողջ տեղեկատվությունը՝ ինչպե՞ս եւ ինչո՞ւ է առարկել, ի՞նչ է ուզում անձամբ ասել, ուզում են հասկանալ երկր՝ հեղինակի աչքերով, իր սրամաքանությամբ, մասնակից են դարձնում հեղինակին իմ փորձերին, լսում նրա կարծիքը, հասկաղես առնում դիտողությունները: Չէ՞ որ հեղինակն ավելի լավ է դասկերացնում սվալ ստեղծագործության կատարման յուրահասկությունները»:

Իր նվագազանկը հարուստ է այլազգի հեղինակների գործերով՝ Պապանինիի «Վարիացիներն» ու «Կապրիսը», Դյուրենի եւ Շոպենի վալսերը, Ալբինիի «Լեգենդը»: Բայց իր համար առավել հոգեհարազատ հայրենի կոմպոզիտորների ստեղծագործություններն են, ֆանի որ, իր խոսքերով, «կարծես իր ներսից գրված լինեն, իրենն են»: Քանոնահարուկու ամենից նախընտրելի հեղինակը Խաչատրյան Ավետիսյանն է:

Կոսյան Զարյանի կնոջ՝ Թագուհի Զահնազար-Եղիազարյանի անձնական օրագրի մի հեռախոսային հասկածի՝ «Փախուս» գլխի առաջին երկու մասը տպագրվել է «Ազգ»-ի 2015 թվականին (13 մարտի եւ 28 օգոստոսի): Ընթերցողի ուշադրությանն ենք ներկայացնում երրորդ վերջին մասը:

1915, Կրասնո Սելո

Աճանալին անձրեւները սկսվեցին: Մեր դարձեղ Զարյանը սերտաբախ էր դան, իսկ փոքրիկ առուն ուռչում ու անհանգիստ աղմուկով հոսում էր: Դաւանը չորացել էր, իսկ դեռահաս դժբախտ աղջիկը այլևս չէր գալիս դարձաբախ մոտ: Ուրուրդի մի փանփուլոս դիտվածով սղանել էր իմ փոքրիկ Վահեի ուլիկը:

Կոսյանի փառաբանը Ես ու ե վերադառնում, զգույց, առանց ձայն հանելու, բացում է դարձաբախ դուռը ու ներս է մտնում՝ մի հովանոց, հետք երկրորդը եւ աղա երրորդը հովանոցը: Ես ճանաչեցի մեր բարեկամի գլխարկը: Աղա ներս են մտնում Կոսյանի գրասենյակը եւ զգուցությամբ դուռը փակում: Կոսյան գալիս է երեխաների սենյակը եւ ինձ ասում.

- Լսի՛ր, սիրելիս, մենք գաղտնի ժողով ունենք այս գիշեր այս փոքրիկ սնակում, փառաբանը հեռու, որդեգիր ոչ մեկը չկարողանա կասկածել: Գալիսի մեծ բարեկամ դուրսը Լեւիսիուրը այստեղ է, նա նվիրաբերել է իր անբողջ կյանքը հայկական հարցին: Խնդրեմ, իմեանքը զգի՛ր եւ ինձ տու՛ր ու դաւանակնից նայի՛ր, քանի որ թուրք գաղտնի ուսկանությունը մեզ հետեւում է:

Ես գիտեի, որ մեր հայ ազգը թողնված է իր ճակատագրին ու զսնվում էր հույժ դժվար վիճակի մեջ: Ահավոր մի վսանգ էր սղանում նրան: Լեւիսիուրը, այդ բացառիկ հոգին, ի գործ էր դրել բոլոր դիվանագիտական միջոցները փրկելու համար գոնե մեր ազգի մի մասին:

Կեսգիշերին Կոսյան գալիս է սենյակս եւ ասում.

- Սիրելիս, շուտ մեզուր Արմենին եւ արի մեզ համար նվազի՛ր: Լեւիսիուրը այս անգամ Ես հուսահատ եմ, ինձ զգուցանում է, որ մի ծանր ողբերգություն տեղի է ունենում, քանի որ Թուրքիան խոցված է ու վրեժխնդիր դարձել է:

Ես ներս են մտնում եւ սենյակում գլխիկոր, մտախոհություններով լցված չորս անձանց՝ ծխի մուրի մեջ: Մոտենում են դաւանակնիս, բացում կապարիչը ու նվազում Pathetique Sonata-ն: Երբ վերջացրի, Լեւիսիուրը դեռ բռնած էր իր սոփալակները գլուխը ձեռքերի մեջ, մյուսները խորատուզված էին սխրության մեջ: Սարսափի նախազգացումը փառացրել էր իրենց հոգիները: Բոլորը միասին վեր կացան ու ձեռքս համբուրեցին Ես ուրիշակություն հայտնելով:

- Բայց ինչի՞ համար, ասացի: Աղա ասեմ մեկը իր հովանոցը առնելով Ես արագությամբ դուռը փակեցի:

Կոսյանի բարեկամը վերջինս էր, որ ինձ հրաժեշտ արեց:

- Տիկին Զարյան, ասաց նա, ես Պոլիս դիտեմ, ինձ ընտրեցին, որ գաղտնի լուրը փոխանցեմ մեր այնտեղ մնացած հայրենակիցներին: Ինձ հաջողություն մաղթեմ, օրհնեցե՛ք ինձ ձեր աչքերով, ո՛վ գիտի, կվերադառնամ:

Կոսյան սեղմում է նրա երկու ձեռքերը, աղա մի ձեռքը ուսին դնելով ասում.

- Գաղտնիություն, Լիդարիս, դու վերադառնալու ես, վստահ եմ, միայն ուշադիր եղի՛ր քո անձնագրին:

Մենք փակեցինք դարձաբախ դուռը, իսկ դուրս մի քան անձրեւ էր գալիս: Կամաց-կամաց շուրջը լուսվեցին գիշերվա խոնավ մթնոլորտի մեջ:

Մենք որոշեցինք փառաբանը վերադառնալ, այլևս կարելի չէ վստահել, ավելի աղա-հով կլինեմք փառաբան, քան այստեղ գյուղում:

Քամին սուլում-անցնում է մեր ծառե-

րի միջով ու դաւանը կորցնում է իր բազմազան ծաղիկների երանգը, վերափոխվում սրճազույն հարթավայրի: Կոսյանի փառաբանը մի բնակարան է վարձում, մի ֆանի կարասիներ գնում, աղա դաւանա-մուրս բարձել է սալիս մի սալակի վրա, ու ջորին, սարուբերվելով, ֆառում, անցնում է հսկա դաւան միջով Վիսոցի սիրադեպը նայվածի ներս: Գալիսիսը եմք վառարանի սափուկ կրակի շուրջը: Վահես հազմված է եսկիմոսի դեմ: Գուսով եմ, որ մեղմ ձմեռ կլինի, որ Կոսյան կարողանա ներհանումով աշխատել, ինչ-դեմ անում էր Կրասնո Սելոյում: Կոսյան այցելում է մտախոհական վերնախավին, որ ամփոփված է Սոֆիայում եւ գնալով նորսանում է: Այցելում է մանավանդ տիկին Բելլեային, որն ինձ համար գործ զսավ երաժշտական դրոշմում:

Պես է ասեմ, որ Կոսյան անդամալուծի դեմ է, իր մոտ ընկերը մեկնել է եւ, ո՛վ գիտի, թե նրան ինչ է դաւանելու: Իմ փոքրիկ Արմենը իր առաջին ֆայլերն է անում ու մանկիկ Սոյլան իրեն դաւանում է, երբեք մեռնալ չի թողնում: Ես ինձ երջանիկ եմ զգում, կարող եմ նվիրվել իմ արվեստին ու մի համեղ դաւանաստեղ անուշիկ բարեկամուհի Բելլեայի համար: Մի անկյուն եմ դաւանում Կոս-

յանը, իզուր փորձում էին նրան հանգստացնել՝ ասելով, որ Բուլղարիան դեռ դաւանաբան դաւան չի իջել, եւ Զարյանի խոնարհության վրա ժողովում: Կոսյան նրանց դաւանախոսում էր. «Ինչ ուզում եմ արեմ, բայց ես վերցնում եմ ընտանիքս ու մեկնելու եմ... Ես վստահ եմ»:

Վերջ առաջին փախուսի Ավանդ, մենք լուր եմք մեր սիրուն բնակարանը, հանձնում բանալին, կարասիները ու մեկ սարվա վճարված վարձի դաւանաբանը հայ փախուսականների, որոնք հրաժարված արագվել էին կոստանդուպից, ու մեկնում:

Շոգեկառնը սուրում է դեղի Սալոնիկ: Կոսյան: Ի՞նչ, սիրելիս: Ասա, արդյո՞ք մենք անհոփված եմք ու երբեք մի բույն դիտե՛ք չունենանք, մի օջախ, մի քանի փախուսեմք մեր երկու նորածններով:

- Բայց մենք Գոնը եմք գնում, դու, որ Իսալիան այնքան սիրում ես: Պիտի տեսնես, գեղեցիկ գործեր դիտե՛ք գրեմ եւ այլևս նյութական դժվարություններ դիտե՛ք չունենանք: Քաջ եղի՛ր, սիրելիս, ես գիտեմ, որ այնտեղ երջանիկ դիտե՛ք չունենանք: Եթե Պոլիսի փախուսի դիտե՛ք չունենանք, հիմա ո՛ր էինք լինելու՝ երկնքում, թե՛ երկրում:

Փախուս Կոսյանի անուշիկ

սյանի համար եւ հույս ունեմ, որ վերսին աշխատանքի լծվի, բայց նկատում եմ, որ հուզված է, կորցրել է իր խաղաղությունը: Տխուր լուրեր են գալիս Թուրքիայից, իսկ Բուլղարիայում զորաւոր է սկսվում, վաս նա՛ն է: Թուրքերը կարող են ազատեմ մեզ Բուլղարիա եւ հալածել հայ փախուսականներին:

1915

Ողբերգական թվական, անմոռանալի թվական հայոց դաւանության համար: Ի՞նչ աղետալի մրիկ է սա: Մեզ է հասնում արձագանքը մեր ազգի զարհուրելի ողբերգության: Մեկ ու կես միլիոն սղա-հանված ու սարագրված դեղի Տեր-Չորի անաղաճը: 300, երեք հարյուր մեր հայ մտախոհականներից, Կոսյանի բազմաթիվ ընկերներից, մանավանդ «Մեհեանի» շուրջ համախմբվածներից՝ կորսված: Կոմիտասը, Կոմիտասը սարագրված: Եվ ես այլևս չեմ մնում. մի մղձավանց մյուսի հետեւից:

Լիդարիսը վերադառնալով: Պես է ասել, որ միանգամից ասը սարով ծեղացել էր: Նա դաւանում է, որ թուրքական ուսկանությունը գնացել փնտրել է Կոսյանին այն սանը, որ ծնվել էր իմ Արմենս, խուզարկել եւ ամեն տեղ, մոյմիսկ սուղեղ եւ խոհանոցի բուխարիի ծխ-նելույզը, աղա բղավել. «Մեր է ձեր փիլիսոփան, որտեղ է թաքնվում», ու բարկությունից դաւանել եմ դաւանք կախված Կոսյանի յուղաներկ դիմանկարը, որ վե-նեսիկից նկարիչ բարեկամն էր նկարել:

- Իսկ Կոմիտասը, հարցնում եմ կիսա-մեռ: - Նա ողջ է, բայց... - Բայց ի՞նչ: - Կորցրել է իր բանակաւությունը, դիտի փոխադրվի բուժարան, Փարիզ, հուսալով, որ բուժվի: Նա մի այնպիսի գերզգայուն հոգի էր, որ չդիմացավ՝ ակամաստ լինելով հայ մտախոհականների լավագույն ուժերի կոստանդուպից:

Կոսյան կորցրել է իր հանգիսը, նորից խելագարի դեմ է:

- Սիրելիս, դեմ է դարձալ փախուստ, ի՞նչ ողբերգական ճակատագիր է հայ լինելը:

Մտախոհում, ուր հավաքվում էին ռուս

Թագուհի Զահնազարյան եւ Կոսյան Զարյան, ամուսնության օրը. 4 դեկտեմբեր, Միլան, 1912

Շոգեկառնը գաղտնի իջնում է խոնարհուր Մարիցայի եզերով, իսկ դաւան-հանից հայտնվում ու արագ-արագ անհետանում եւ վեհադաւան լեռներ: Գրկումս 18 ամսական Արմենը մեկ է:

Սալոնիկ, ի՞նչ կեղտոս փառաբան, հրեաներով լեցուն: Կոսյան վազում է ճանփորդական ընկերություն, որդեգիր մի խցիկ աղախովի դեղի Իսալիա գնացող մա-վում: Գյուրանցի դաւանակնից փառաբան եմ նայում: Եվ ասել, որ Սալոնիկը Գու-նասանի դաւանության համար եղել է նեանավոր փառաբան, ուր ծնվել է նեանավոր Կիրիլը՝ կիրիլյան այբուբենը հնարողը, եւ ավելին՝ օսոմանյան ենթադրյալ դաւանությունը ծագում է առել Սալոնիկում: Դարեհի բանակների հարձակումներից ու թալաններից գերծ դաւանելու համար բյուզանդական խճանկարների մա-ցորդները վարդապետությամբ գեղեղվել ու դաւանակնվել են գյուղական սների դա-սերի մեջ: Բայց, ավաղ, ավելի ուշ օրջա-նում դրանք թալանեցին թուրքական նվա-ճողները: Գնագեները դեմ է գերբնա-կան ձիգեր անեն, որդեգիր վերականգ-նեն փառաբանության ձիգ ուղին:

Կոսյան վերադառնում է:

- Ուրե՛մն, ասում եմ ես:

- Florio Rubattino ընկերությունից դա-սախանեցին, ասելով, որ երկու օր ա-ռաջ ընկերությանը դաւանաւոր նալը ընկղմվել է Պիրեայի առջեւ, գերմանա-կան սկանների դաւանաւոր: Ես հարցրի՛ ի՞նչ նալ է մեկնելու Ես արագ օրը. «Մոն-թենեգրոն»՝ դաւանաւորները: Ուրե՛մն Ես լալ, ասացի ես, ինձ սվեփ երկրորդ կարգի մի խցիկ: Գիտե՛մ ես, մեք «Մոն-թենեգրոն» նալում ծանոթացանք:

Վսանգավոր ճանփորդություն: Մեր նալը, լույսերը անջատած, կույրի դեմ սահում է ալիքների վրայով: Ահա Ալբո-րոլիսը, այնտեղ վերեւում, լուսնին մոտ, փառացած, ակամաստ լինելով այնքան դժբախտությամբ, նա կամաց հեռանում ու անհետանում է թանձր սվեփներում: «Պաւստանի մեզ, ով ասվածային դի-ցուհի»: Ահավասիկ Matapan-ի հրկան-դանը՝ Միջերկրականի այն մասը, ուր օր-ջում եւ գերմանական սուզանավերը:

Ես գիտեմ գրեթե չեմ մնում, գրկումս երկու փոքրիկ երեխաներս: Երազումս տեսնում եմ, որ ընկել եմ ծովը, կիսա-բաց աչքերով տեսնում եմ խցիկի գիշե-րային լույսը ու ցույց տալիս թիվ 6-ը: Գր-ված է՝ վսանգի դեղումն զնացե՛ք թիվ 6 նալակը: Թիվ 6, թիվ 6, գանվում է մ-սիս մեջ, եւ դաւանաւորային ման ան-դաղար կրկնում եմ: Նալը Ես ունակում եւ սահել կույրի ման: Ահավասիկ Սոմ-բոլին իր հրավառ գաղաթով: Մենք հիմա զսնվում եմ իսալական ջրերում, բայց վսանգը դեռ չի անցել: Նկատում եմ մի սուզանավի ուղվագիծը, որ ջրից դուրս է գալիս: Վախեցած նայում եմ, բարե-բախտաբար անմիջապէս երեւում է իսա-լական եռագույնը, որ մեզ ողջունում է: Գիտե՛մ դաւանակնված եմ: Նա մեզ ու-ղեկցում է Մեսսինո եւ Կասանիա:

Օրհնյալ Տեր Ասված:

Նաղույի: Ժամանակ չունենք Նաղու-լիում օրջելու, երեխաները դեմ է հանգ-սանան: Եփարեք սուրում է դեղի Գոնը:

Գոնը: Կոսյան առաջին անգամ է տես-նում հավերժական փառաբան: Նա բռնկ-ված է, իր անբողջ եռանդը եւ եկել, երի-սասարդացել է, ման է գալիս փառաբան, կլլում եկրոդական փառաբան օղը, որ յուրա-հասուկ բույր ունի, դա առկա է փառա-բանալ յուրաբանցյուր փողոցում: Մ-նում է խանութ ու իր փոքրիկ տղաների հա-մար գնում ինչ որ ուզում է՝ հագուսներ, փառաբաններ: Երջանիկ է, շնչում է:

- Գիտե՛ս, սիրելիս, ասում է, եթե մի սարի ես մնայիմք Սոֆիայում, մենք դա-սաղաւորված կլինեմք գյուղացի դաւ-նալու: Նրանք երկիրներ են, որտեղ դեմ է միայն սալ, առնելու ոչինչ չկա:

- Բայց, ասում եմ, դաւանաւորներ, որ մնացին, վսանգաված չեն:

- Է՛հ, այո, բայց բուլղարները բարի եւ հյուրասեր են, չեմ կարծում, որ թուրքերն հաջողվի բռնել նրանց: Իմ դաւանակն սարբեր էր, նրանք ինձ ամենուրեք փնտրում էին:

Գասան մեր իջեանը՝ Տակիսոս, Ֆրանչեսկո Կրիստի փողոցում, ուր ժա-մանակին ամրել է Գեների Իբսենը: Մ-նում եմք սրահը եւ՝ ո՛ւմ տեսնեմք Սո-ֆիայից եկած՝ Վիկտորովին եւ Դերեն-սալին՝ իրենց կանանց հետ: Կոսյան ծիծաղում է եւ ողջունում ռուսերնով: Գանդիանեցին Կոսյանին իր փա-խուսի համար... Գոնը ու Օսոմոնը, որ այստեղ էին թղթակցի իրենց հանգա-մանով: Պաւստանի մեջ մեծ Բուլ-ղարիայի վերջին լուրերով էին հեռախո-սով: Վերսին սկսվում եւ սոփալ գի-շերները, անվերջանալի խոսակցու-թյունները արվեստի, փառաբանաւոր-թյան, հոգեբանության, փիլիսոփայու-թյան մասին, եւ այլն, եւ այլն (ռուսները հայտնի են իրենց անվերջանալի բանա-վեճերով), մի փաստարկում մյուսի հետե-լից, վողկա... Մնաս բարով, Կոսյան, նա չգիտի ինչ անել:

Մարու Երամեան բանաստեղծուհի է եւ արձակագիր: Սփիւռքային գրականագիտութեան գծով ստացած է քեկնածուական աստիճան եւ որուն դասախոսը եղած է Հալէպի մէջ: Ունի հրատարակուած բանաստեղծական 6 հատորներ, արձակ դասնախօսքերու 2 հատոր եւ քանի մը անհոյ գործեր, որոնք կը ստացան յարգանքներու ցանկում: Մարու խառնուածով է գրական իր արգասիքով հինը մեծող եւ նորին շարժող անհասկանալի մըն է, սակայն առանց ազգային-ազգագրական անհոյքները շրջանցելու: Անցեալ տարի բանաստեղծութեան իր վեցերորդ գիրքը «Գաղտնագրութիւն»ը լոյս տեսաւ Երեւանի մէջ, Գրողներու միութեան մասնաճարով: Հալէպի ներկայ դրամական դրամաշրջան է Սայր հայրենիք, թեւ այժմ կը գործէ Գահիրէի հայկական վարժարանին մէջ որդէ ուսուցիչ: Գիտելիքներով եւ բազմակողմանի հետաքննարկումներով հարուստ Մարուին հետ ունեցանք հետեւեալ հարցազրոյցը:

- Որդէն ծանօթ բանաստեղծուհի, Հալէպէն երեւան ձեր տեղափոխումը ինչու արեւելեան անդրադարձ ունեցա՞նք ստեղծագործական ձեր ներաշխարհին վրայ:

- Թէեւ իւրաքանչիւր գրագէտ մեծ գործունեակ կը փորձէ անխաթար դիտել իր ներաշխարհը, սակայն արտաքին աշխարհին հետ անոր կապերը այնքան կենդանի են, որ չի կրնար չազդուիլ տեղի ունեցող դեմոստրացիան: Իսկ արեւելեան դարաշրջանին, ինչպէս որ է Սուրիոյ, մասնաւոր շալէպի արեւելքը, նախ լռութիւն կը սիրէ այդ ներաշխարհին մէջ, ու յետոյ հարցումներու տարաքի մը կը սկսի չարչրկել գրագէտը: Ինչո՞ւ: Եւ անկէ ետք եկող ամէն գիր կը դառնայ այդ «ինչու»-ին դասախոսանքներու ճիգ եւ արար:

Որքան ալ սակայն գրագէտը փորձէ ներկայացնել սարսափը, որուն մարդը կենթարկէ իր մասին, բառերը յաճախ անկարող կը դառնան: Այդ հանգրուանին է, որ կրնայ գիրը եւ անոր հետ ամբողջ արուեստը անգոր եւ անիմաստ թուիլ: Անուշուրտ ասիական վստահութիւն է գրագէտին համար, որ կրնայ վերջնական լռութեան մասնակցիլ: Միաժամանակ, սակայն, արուեստը կը մնայ միակ միջնադարեան, միակը՝ որ կրնայ ներաշխարհին հաւասարակշռութիւնը դիտել, հեռու վանել խելագարութիւնը: Հետեւեալ գրագէտը կամ արուեստագէտը կը շարունակէ իր ճիգը, իր փորձը «ինչու»-ին դասախոսանքներ գտնելու:

Անուշուրտ տեղափոխումը անդրադարձ ունեցաւ. անոր տարրադրութիւնը կերտի ժամանակը կորուստ:

- Դուք նաեւ արեւմտահայ լեզուի եւ սփիւռքային գրականութեան դասախոս եղած էք Հալէպի Համազգայինի Հայագիտական հիմնարկէն ներս: Ի՞նչ կը ըստէք արեւմտահայերէնի դասաւանդման, անոր ընկալման եւ ընդհանրադրման անոր ճակատագրին մասին:

- Հալէպը միակ գաղութն էր, ուր արեւմտահայերէնը գաղութի առօրեայ լեզուն էր, այսինքն կենդանի, արդող լեզու: Եւ անոր դասաւանդումը Հալէպի վեց մասնաբաժաններէն էին հինգ տարրական վարժարաններէն ներս թէեւ դժուարութիւններ կը դիմագրաւէր, սակայն անոնք իրենց բնոյթով կը տարբերէին այլ գաղութներու դիմագրաւած դժուարութիւններէն:

Փաստով նաեւ Հալէպի Համազգայինի Հայագիտական հիմնարկը միակ հիմնարկն է, որ, բարդասարաբար հայագիտական այլ կեդրոններու, մեծ թիւով աշակերտներ ունի եւ ուր ԲՈՒՆԻՍ Գիտելիքները հայերէնով կը դասաւանդուին:

Անուշուրտ կասարակ տեղիք է այլեւս, որ մեծ միակ ազգը չենք, որ լեզուի, մասնա-

անը ուղղագրութեան հարցեր ունի. արդի ճարտարագիտական հմայքը իր թաթը դրած է այլ լեզուներու վրայ եւս: Մեր, Սփիւռքի հարցը անելի բարդ է, որովհետեւ հողէն հեռու լեզուն հայրենիք դարձած էր: Հիմա՞: Այդ իսկ չկայ:

Վերջին քանի մը տարիներուն գնահատելի ճիգեր կը թափուին արեւմտահայերէնը վերականգնելու, արդիական ձեւերով դասաւանդում կատարելու եւ լեզուն սփիւռքի առօրեային մաս կազմող արդի գործիքներու մէջ դնելու համար՝ համակարգիչ, բազմալեզու հեռախօսներ եւ այլն: Թէեւ ուշացած, սակայն կը կարծենք, որ այդ ճիգերը կրնան իրենց արդիւնքը ունենալ. դարձապէս ծնող մէք է հասկանալ, որ դրոյցը առանձին ոչինչ կրնայ

Շատրու համար օտար անուանութիւնները հարցի վերածելը անհեթեթ կը թուի, որովհետեւ՝ «նվ կրնայ տրի հարցերուն մէջ բան իմանալ»: Բայց եթէ մասնակցութիւն մէջ կարենանք մտաւել գիտակցութիւնը, թէ ինչո՞ւ մէք է մայրենին լաւ իմանալ կամ ինչո՞ւ մէք է խոսակցիլ օտար անուանութիւններէն, թերեւ կարենանք դրական արդիւնքներու հասնիլ: Նոյն այս գիտակցութեամբ է, որ գաւազները անդաման հայկական վարժարաններ միջի ուղարկելով: Որովհետեւ մեր ժամանակը ոչ թէ ոգիի, այլ միջի եւ գիտութեան ժամանակն է, եւ դասաւանդումը միջին դիմելով է որ կրնանք ոգին վառ դառնիլ: Գիտակցութիւն բոլոր դարազաններուն համար, սակայն անելի քան համոզում է արդէն:

թեմը կամփոփուին՝ տուէ մեզի հետաքննարկական գիրքեր եւ մեծ կը կարգանք: Այդ օրերուն գիրքի աշխարհը սակայն այսօր գարգացած չէր: Այսօր թէ՛ Սփիւռքի, թէ՛ Հայաստանի մէջ այնքան հետաքննարկական եւ գեղեցիկ գիրքեր լոյս կը տեսնեն, բայց թէ՛ ի՞նչ թիւ կամ ի՞նչ տոկոս կը կազմեն ընթերցողները, չեն կրնար ըսել:

Ասիկա կը յիշեմ, որովհետեւ գաղտնիք չէ, որ ընթերցումը լեզուն իմանալու գլխաւոր խթաններէն մէկն է:

Այսօր տարբեր գաղութներու մէջ մասնա-դասաւանդական տարբեր գիրքեր լոյս կը տեսնեն, ինչպէս օրինակ «Թեմքերի արեւմտահայերէնը»-ին արեւմտահայերէնը թարգմանութիւնը, մանկագիր հեղինակներու գեղեցիկ գործերը եւ այլն: Սակայն

Արեւմտահայերէնը մեռնո՞ղ լեզու

Հարցազրոյց բանաստեղծուհի Մարու Երամեանի հետ

ընել, եթէ տունն ու ընտանիքն ալ իրենց դերը չկատարեն:

- Այժմ, երկրորդ տրամադրութեան շրջանին մէջ հայերէն լեզուի դասաւանդման կը ստատուէ, ի՞նչ գաղափար կազմեցիք եզրօրէն սահմանելու գաղութին եւ նոր սերունդին մասին:

- Գաղութը թէեւ սակաւաթիւ, բայց շատ եռանդուն է, ունի երեք ակունքներ, սկստական եւ մարգական շարժում, մեծերու, փոքրերու եւ դրոյցական երգչախումբեր: Բոլոր առիթները մեծ համընդհանրութեամբ կը տարաբանուին: Աւստի մէկ մասնաւոր կապը տեղային արար մտաւորականներուն հետ, որոնցմէ մէկ քանի մը կ'աշխատեն որոշ գործերու թարգմանութեան մէջ: Մասնաւոր Յեղատարանութեան հարիւրամեակին առիթով զգալի դարձաւ արարներուն հետաքննարկումը, ինչպէս օրինակ մասնակցի եւ հեռախօսի թղթակցութիւններու խումբին այցը Երեւան, Արդի 24-ին, եզրօրէն արար բեմադրիչ ամօլի մը՝ Միտամէտ ՀամաՖիլի եւ Մարիամ Զաֆիի դասաւանդման արիւնքին ֆիլմը՝ «Ո՞վ ստանցեց հայերը» խորագրով, անցեալ արդիւնքի Եզրօրէն կարեւոր թերթերէն մէկ քանի մը հրատարակած յաւելումները հայերուն եւ ջարդերուն նուիրուած եւ այլն: Անուշուրտ գաղութը իր գործունեակներով մեծ դեր ունեցած է այս բոլորին մէջ, բան մը որ ցոյց կու տայ եզրօրէն հայերուն եռանդուն ու ազգային դասաւանդութիւններու գիտակցութիւնը:

Միակ հարցը սակայն, որ խորապէս կը ցնցէ ոչ միայն եզրօրէն գաղութը, այլեւ մնացեալ գաղութները եւս, օտար անուանութիւններուն մեծ տոկոսն է: Թէ ի՞նչ միջոցներու կը դիմենք այս էական խնդրին համար, արդէն հարցական է: Դժբախտաբար լեզուի տարածումը մէջ միայն խնդիրը յետադարձ մղուած է, թէեւ լեզուի հարցին դարձանումին մէջ այս խնդրին դարձանումը կրնար մեծ դեր ունենալ:

- Անցեալները «Եռագոյն» կայքէջին մէջ յօդուածաւարտով մը կ'անդրադարձայիք կրթական դժուարութեանց, ներկայ ճարտարագիտական աշխարհի զանազան գործիքներու առիւնքն ու ներկայութեան դրամաներուն:

Ի՞նչ կ'առաջարկէք: Յեղատարանութեան մէջ ուսուցողական մեթոտներուն մէջ: Ո՞րն է կրթութեան առաջնութիւնը:

- Կը յիշեմ տարիներ առաջ Պէյրութի «Ազգակ» օրաթերթը հարցախոյզ մը ըրած էր դասաւանդումը եւ երիտասարդներուն հետ, ընթերցումի, հայրենով ընթերցումի մասին: Բազմաթիւ եւ բազմազան դասաւանդումները մէկ նախադասու-

Սփիւռքի գաղութները կը շարունակեն իրարմէ հեռու մնալ այն իմաստով, որ մէկ գաղութին մէջ լոյս տեսած գիրքերուն մասին այլ գաղութները յաճախ չեն իսկ լսել, մինչդէռ մնան գիրքերու տարածումը կրնար մեծ դեր ունենալ լեզուի իմացումին մէջ:

Գալով ուսուցումի մեթոտներուն, արդիական դասագիրքեր լոյս տեսած են գրեթէ բոլոր մեծ գաղութներուն մէջ, եւ որոնցմէ կ'օգտուին անելի փոքր գաղութները: Սակայն դասագիրքերը բաւարար չեն, եթէ չըլլան ստեղծագործ դասասուներ: Կա՞ն ստեղծագործ դասասուներ: Կան, բայց սակաւաթիւ են անոնք, մինչ աշակերտները մեծ թիւ կը կազմեն:

Արեւմտահայերէնը մեռնո՞ղ լեզու: Եթէ կայ մէկ գրագէտ եւ կան տարբեր ընթերցող, լեզուն կը շարունակէ արդիւ: Այսօր ունինք կարեւոր թիւ մը - միջոց դիտել համեմատութիւնը ժողովուրդի ընդհանուր թիւին հետ - գրագէտներու, որոնք արեւմտահայերէնով կը ստեղծագործեն: Ունինք նոյնքան կարեւոր թիւ մը ընթերցողներու: Եական է սակայն, որ գրագէտներ մեր լեզուին երկու բաժինները մաքուր դիտել, մասնաւորապէս իրար չխառնեն զանոնք «մօտեցումի» անհեթեթ արդարացումով:

Միջոց ալ դժուարութիւններուն առջեւ գտնուել ենք որդէ ժողովուրդ, բայց կրցել ենք տրամադրել կամ յարգաւարել այդ դժուարութիւնները: Այսօր տարբեր չէ:

Հարցազրոյցը՝ ՅԱԿՈՒԲ ՄԻՋԱԿԵԼԵԱՆԻ

Արա Արախանյանի անունը՝ Գրողների միության Պատվոգրում

Անցնող բարձր Գրողների միությունում ներկայացվեց Միության Պատվոգրի փայտե երկէջանոց գրքի տեսքով մի քանիսակ, որի վրա փորագրված են վերջին տարիների ընթացքում Գրողների միության աշխատանքներին նույնպէս, միությանը 10 հազար դոլարից ավել գումարով հովանավորած բարերարների եւ հիմնադրամների անունները:

Այս Պատվոգրում ներկայացված են Համաշխարհային հայկական կոնգրեսի եւ Ռուսաստանի հայերի միության նախագահ Արա Արախանյանը, ամերիկահայ գրող, բարերար Հրանդ Սիմոնեանը, «Օֆր Օֆրոյան» հիմնադրամը: Գրողների միության նախագահ **Էդվարդ Միլիտոնյանը** մեզ հետ զրոյցում նշեց, որ ինչպէս Արա Արախանյանը, այնպէս էլ Հրանդ Սիմոնեանը ոչ միայն աջակցում են Միության գործունեությանը, այլեւ իրենց հիմնադրած գրական մրցանակաբաշխություններով նպաստում են երկրում գրական կյանքի աշխուժացմանը:

«Կոնկրետ Արա Արախանյանը ներդրումներ է կատարել նաեւ Գրողների միության գրական հիմնադրամում», - նշեց Գրողների միության նախագահը՝ եւս մեկ անգամ շնորհակալություն հայտնելով Գրողների միության բոլոր հովանավորներին:

ՀՀ ԳԱԱ Թորոս Թորամանյանի անվան մրցանակը՝ Արմեն Ղազարյանին

ՀՀ ԳԱԱ Թորոս Թորամանյանի անվան մրցանակի հաղթող է ճանաչվել ՀՀ ԳԱԱ արհեստագիտական անդամ, ՌԴ Մշակույթի նախարարության արվեստագիտության ղեկավար ինստիտուտի փոխնախագահ, արվեստագիտության դոկտոր Արմեն Ղազարյանը՝ «Церковная архитектура стран Закавказья VII века» աշխատության համար: Արմեն Ղազարյանի այս աշխատությունը 2014թ-ին արժանացել է նաեւ մեծապատիվ ժողովրդական լուրսմիության Եվրոպա Մերա մրցանակի:

ՀՀ ԳԱԱ տեղեկատվական-վերլուծական կենտրոն

ԹՈՐՈՒ ԹՈՐԱՆԵՆ

ՍԵՐՏ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ «ԲԱՐԻ ԳՈՐԾԵՐԻ ԱՆՐԱՆԱԳԱՆՆԵՐ»

Այս վերնագիրն սակ ընթերցողներու նման գիրք մը մասնագետ Ուկեպագ գիտին մէջ 1946-ին ծնած, Սերտ որդի Զմայեակի Մանուկեանը, իր կարգին, ինչդէս գիրքն գլխաւոր մասնակից՝ Գրաչեայ Պօղոսեանը, բարի գործ մըն ալ իմ կատարած է:

Բարեգործ Գրաչայ Պօղոսեանը

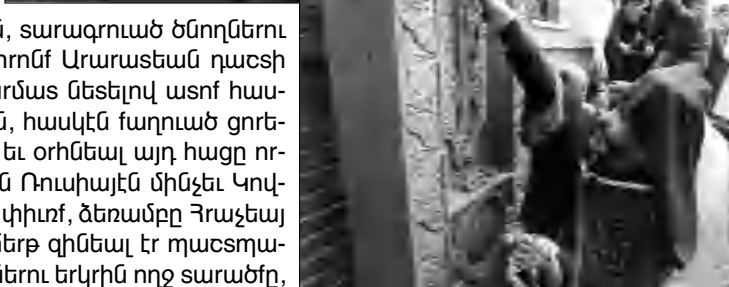
զան ղեկավարող անբողջ ազգ մը ոչնչացնել որոշած էր, որ նացիզմի ռազմականութիւնը, ամիսներով դաշտաբեր լեռնաշղթայով, վերջ տուած են 360,000 մարտիկներու կեանքին, եւ որ նոյն ֆաղափ «Սինեպոնտեան բարձունքներու» յուսահատութեամբ բարեբար Գրաչեայ Պօղոսեանի նախաձեռնութեամբ բացուեցաւ եւ օծուեցաւ հայկական տուֆալտեր խաչար-յուշարձանը՝ ի յիշատակ այս բարձունքներու ազատագրութեան համար զոհուած 360,000 մարտիկներու, որոնց մէջ անտուճ կային նաեւ հայեր:

անհաս մը: Բայց այստեղ գայ լեռներու դռներէն թառած, հովիտներու դաշտերուն մէջ ծաղկած հայկական գիտէր Ազարակ աւանին շուրջը շուրջը: Գայ հայոց դաստիարակները, աւելին՝ գայ ռուս-հայկական ծաղկեալ, ամբողջութեամբ բարեկամութիւնը եւ բարեկամութեան փոփոխութիւնը երկու վիրա-հայկական եղբայրութեան փաստերը:

Դէպքերը, զորս կը ներկայացնէր յարգելի Սերտ Մանուկեանը, որդէս տեսադաս կը ընդգրկէին լայնածաւալ անհունութիւն մը, սկսած Պետրոսեանի հասնելու համար մինչեւ Մոնկոլիա, իր մէջ ընդգրկելով Կովկասը, Գայասանը: Կիսմանայինքն թէ բարեբար բարին, որ Գրաչեայ Պօղոսեանն է, արմատներով կու գայ Արեւմտեան Գայասանէն, սարգրուած ծնողներու զաւակ: Տարագիրներ, որոնք Արարսեան դաշտի Ազարակ գիտին մէջ արմատներով ասոյ հասկերու ծնունդ կու տային, հասկէն ֆաղուած ցորենը հացի կը վերածէին եւ օրհնեալ այդ հացը որդէս բարի կը բաշխէին Ռուսիայէն մինչեւ Կովկաս ու Գայասան եւ Սիփիւք, ձեռնամբը Գրաչեայ Պօղոսեանին, որ եթէ մեր գիտեալ էր դաշտաբերութիւնը համար խորհուրդներու երկին ողջ սարածիք, նոյն սարածիք կը շնորհէր ֆառատուն ու աւելի յուշարձան-կոթողներով, փոխարէնը չունենալով ոչ մէկ անկնկալութիւն, ինչդէս մտնում, որ մեղը կը ընծայէ առանց որեւէ ակնկալութեան, ինչդէս վարդը կը բաշխէ իր բուրմունքը՝ փոխարէնը ոչինչ ստասելով:

Գեղինակին սիրտն ընծիւղուած այս էջերը մեզի կը բերեն հաստատուններ նաեւ այն մասին, որ թուր գա-

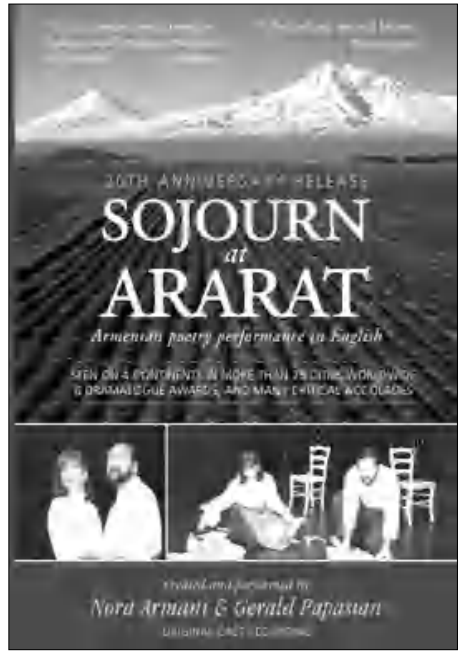

վի դրօշներով Ռուսիոյ ու Գայասանի՝ կարկաչին սակ մարմամբուր հայերէն լեզուին, որ թխած է հեղինակին գրչէն: Նախագարդում մը նաեւ էջ առ էջ, որ մեզի կը յիշեցնէ վարդէս Սարեանի արեւափայլ գոյները, արժանի դարձնելով այս գիրքը՝ մրցանակի:

Արմանի-Փափագյանի «Կայքը»

CD-ով եւ DVD-ով

Զատերոյ դարի 80-ականների կեսերին առաջին անգամ եղին բուրգի միջազգային «Ֆրինջ» փառատոնի ընթացքում բեմականացված եւ այնուհետեւ աշխարհի չորս մայրցամաքների ավելի քան 25 երկրներում ցուցադրված եւ մեծադիմաց գնահատված Նորա Արմանիի եւ Փափագյանի (Ջերալդ Բաբագյան) հեղինակած «Կայքը Արարատի ստորոտում» ներկայացումը Գայոց ցեղասպանության հարյուրամյակի առթիվ հեղինակների կողմից թողարկվել է դեկտեմբերին խնամախիտ (CD) եւ թվային տեսաալիկի (DVD) տեսքով:

Դասական դարձած այդ երկու դերասանի ղեկավարությամբ հազար սարվա հայ ժողովրդի դաստիարակներն է հանրությանը ներկայացնում գրական-գեղարվեստական ամբողջական նմուշների, ղեկավարի եւ լեզուների զարմանալիորեն ներդաշնակ համաձայնագրի միջոցով: Ներառված են հասկածներ «Վահագնի ծնունդից», Նահապետ Զուլալի, Սայաթ-Նովայի, Պարույր Սեւակի, Դանիել Վարուժանի, Միսակ Մեծարեանի, Գրիգոր Շիրազի, Վահան Թեփեյանի, Եղիշ Զարեանի, Ավետիս Իսահակյանի եւ այլոց ստեղծագործություններից: «Երբ իմ արկերի միջոց դուրս հանցի «Կայքի» իմ ու մոռացված կինոստեղծների օրհնակը, մտածեցի, թե որքան անհավասարաշունչ այժմեական է այն այսօր, այդքան սարիներ անց, զուգե ավելի այժմեական է քան նախնականներին, երբ աշխարհը ավելի անվստահ ու աղաղակ էր: Զարմացա զուգահեռությամբ, որ ժողովուրդը ձեռք էր անցնում Եղեռնի հարյուրամյակի տարին: Անմիջապես ժիրայրի հետ որոշեցիմ CD եւ DVD տարբերակներով թողարկել եւ նոր կյանք հաղորդել «Կայքի»:

Տեսքը լայն իմաստալից է: Բնութային, աստվածային եւ նախադասարձակների դեմ է եւ շուրջից է արտադրության եւ մարդկանց վրա դրանց ունեցած ազդեցության թեմաները, որոնք խիստ այժմեական են թվում ներկա ժամանակներում: Բայց դրանով չի սահմանափակվում: «Կայքը» նաեւ խաղաղություն, հավաս, հույս եւ համերաշխություն է ներշնչում եւ դաստիարակում, նշել է Նորա Արմանին ռեժիսորի իր խոսքում: < ՆՈՐԱՊԵՏՆ

Ա Եթե վերջ թվարկված՝ սեխնիկապետ բարդ գործերը՝ հասուկ փոխադրված ֆանոնի համար, հնարավորություն են տալիս ցուցադրելու, թե այդ ստեղծագործությունները ո՞նց են հնչում ֆանոն գործիքով, բացահայտում եւ ցուցադրում են ժողովրդական գործիքի հնարավորությունները, ապա սեփական ազգի ակունքների ծնունդ մեծ եւ փոքր երաժշտական կյանքները համահունչ են իր հոգու կառուցման, արձագանք են իր աղբյուրին ու զգացածին: Ժամանակակից մի քանի հայ հեղինակներ հենց Մարիանային են վստահել՝ հասուկ ֆանոն գործիքի համար փոխադրած իրենց ստեղծագործությունների առաջին կատարումները:

ԻՐ ԲԱՆՈՒՆԻ ԶԵՏ ՆՈՒՅՆԱՑԱԾ ԲԱՐԱԿ ԵՅՈՒՂ ԱՂՋԻԿԸ

նի», «Գալուն, հավուն», «Գարուն ա», «Կռունկ»,... Ընդամենը երեք տողի մէջ համեմակած, առանց որեւէ ավելորդութեան, դարձուցանում մեզ՝ անչափելի՝ էմեթիկ, անսահման մեծություն: Ամեն ինչ թափանցած է հենց այս դարձուցանում մէջ, եւ ֆեզից ղախանցում է լոկ անաղաւս կերպով կատարել այդ ստեղծագործությունները եւ դրանով հաղորդել այդ դարձուցանում մէջ ամփոփված ողջ վեհությունը:

Լավագույնս համագործակցում է նաեւ այլ ազգի երաժիշտների հետ, ու ծրագրեր կան համերգներով հանդես գալու նաեւ արտերկրում: Բայց կան ստեղծագործություններ, որոնց անթերի, երկնային հնչողությունը գերում, հմայում է ֆանոնահարուհուն ամենից առավել, ու այդ մասին է նա դաստիարակ մեր գոյցում. «Երաժշտական կատարչության օրհնակներ են ինձ համար մեր միջնադարյան տաղերը եւ իհարկե Կոմիտաս վարդապետի ստեղծագործությունները,- ասում է Մարիաննան,- ինչքան զուլալ են, դարձ, ավելորդ սեխնիկա չեն ղախանում. «Սիրս իմ սասա-

Մատեսո Սեդրակ Երկանյանի դեկավարած «Տաղարանի» կազմում ընդգրկվելու եւ շուրջ երեք տարու իր ֆաղափ, իր արդարեւ մասին դաստիարակ է առանձնակի զգացումով: Զաւակապետ հիշելու է այն համերգային երեկոն, երբ Մատեսոն իրեն առաջարկել էր «Տաղարանում» նվագել. «Մենահամերգիս երեկոյին Մատեսոյի ներկայությունն անակնկալ էր ինձ համար,- իր հուշերն է կիսում երիտասարդ ֆանոնահարուհին:- Այն կյանքիս կարեւոր ղախերից են համարում եւ նրա նվիրած ծաղիկները՝ լավագույնը՝ երբեւէ ինձ մասնուցված ծաղիկներէն մէջ: Ա-

ռանց երկմտելու համաձայնեցի, ֆանի որ իմ երազանքներից մեկն էր աշխատել նման բարձր ինտելեկտի ու գիտելիքների տեղ անձնավորության, արվեստագետի հետ: Այնքան բան կա նրանից ֆաղելու մեզ՝ երաժիշտներիս համար, այնքան լեզուն է նրա ներաշխարհը. միշտ ասելիք ունի եւ մեզ լիովին բաժին է հանում իր գիտելիքների ու իմացությունների «դասարան»:

«Սեդրայա ֆանոնահարների մէջ աչքի զարնող է՝ իր գործին՝ հաճախ անձնուրացության հասնող նվիրվածությամբ, իր կատարողականությամբ.- Մարիաննայի մասին կարծիք է հայտնում հնագույն երաժշտության «Տաղարան» համայնքի գեղարվեստական ղեկավար եւ դիրիժոր, ԶԳ մեակոյթի վասակապոր գործիչ Սեդրակ Երկանյանը:- Բավական վարժ, լայն անգամ՝ վիրտուոզության հասնող սեխնիկա ունի, բեմի համար, այսպէս ասած, «մեռած է», լայն արտադրական, գեղեցիկ եւ իր սկզբունքներն ունեցող՝ թէ՛ կյանքում, թէ՛ երաժշտական կատարողական աստիարակում: Սի երիտասարդ անձնավորություն,

որի հետ կարելի է աշխատել, եւ այս վերջին սարիներին, ինչ մեմ համագործակցում են, իր համար մի քանի ստեղծագործություններ են գործիքավորել, երբեմն նաեւ՝ փոխադրել ու մտակել, եւ ինքն ինքն մեծ շնորհակալությամբ, միշտ խոնարհունով, հիացած վերադարձել է իր գոհունակությունն իր կատարումներով: «Գործիքս ինձ նման է,- ասում է ֆանոնահարուհին:- Շուտ է ներդաշնակ: Երբ երկար ժամանակ չեմ նվագում, ձայնն ուղղակի դուրս չի գալիս: Գործիքի վրա ղեկավար անընդմեջ նվագես, որ ձայնը հնչի: Ես կարողանում եմ ֆանոնի վրա գտնել այն հասկածը, որտեղ երաժշտությունը լայն լայն կհնչի, ասելիս լիարժեք լեզու կհանի: Ցանկությունս է «Տաղարանի» կազմում կատարել հաշտուր Ավետիսյանի կոմպոզիցիոն, որի գործիքավորումը խիստ աշխատասար ու ժամանակասար գործ է, բայց ինչը, հուսով եմ, Մատեսո Սեդրակ Երկանյանը երբեւէ կիրագործի: Զանդիսականը բեմին տեսավ բարակ շուրջ աղջկան, որ նույնացած է իր ֆանոնի հետ...»